

**AUDIOVISUAALISEN ALAN
TUOTANTOKANNUSTIMEN
VÄLIARVIOINTI**

RAPORTTI

12.6.2020

Sisällys

SISÄLLYS	2
1 JOHDANTO	3
1.1 ARVIOINNIN KOHDE JA TAVOITTEET	3
1.2 MENETELMÄT JA AINEISTOT	5
2 AUDIOVISUAALISEN ALAN TUOTANTOKANNUSTIN	7
2.1 AUDIOVISUAALISEN ALAN KANNUSTIMEN KUVAUS	7
2.2 AUDIOVISUAALISEN ALAN KANNUSTIMEN KÄYTTÖ.....	8
3 AV-ALAN TOIMINTAYMPÄRISTÖ	12
3.1 KANSAINVÄLISEN TOIMINTAYMPÄRISTÖN VIIMEAIKAISIA TRENDJÄ	12
3.2 AV-ALAN MARKKINATILANNE SUOMESSA	16
4 VAIKUTTAVUUSTAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN	18
4.1. TUOTANNON SIIRTYMINEN SUOMEEN	18
4.2. VAIKUTUKSET TYÖLLISYYTEEN	22
4.3 VAIKUTUKSET YRITYSTEN LIIKETOIMINTAAN JA UUSIEN YRITYSTEN SYNTYMISEEN	23
4.5 TUOTANTOJEN LAADUN KEHITTYMINEN	26
4.6 TUOTANTOJEN RAHOITUSPOHJAN UUDISTUMINEN.....	27
4.7 VAIKUTUKSET IMMATERIAALIOIKEUKSIIN	29
4.8 ALUEELLINEN KOHDENTUMINEN	30
6 YHTEENVETO	33
6.1. ARVIOINNIN KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET	33
6.2. ARVIOINNIN SUOSITUKSET	35

1 Johdanto

1.1 Arvioinnin kohde ja tavoitteet

Audiovisuaalisen alan tuotantokannustimen tavoitteena on lisätä kansainvälistä kiinnostusta Suomea kohtaan tuotantomaana sekä edistää alan suomalaisten yritysten kehitystä, kasvua ja kansainvälistymistä. AV-tuotantokannustimen vaikuttavuustavoitteet ovat:

- Tuotannon siirtyminen Suomeen (ulkomaisen tuotannon saaminen Suomeen, suomalaisen tuotannon pysyminen Suomessa)
- Alan kotimaisen työllisyyden kasvattaminen, ml. ostopalvelut
- Uusien yritysten synnyttäminen
- Suomalaisten yritysten kansainvälisen myynnin kasvu
- Tuotantopalveluiden laadun parantuminen
- Tuotantojen rahoituspohjan uudistuminen

Tekesin (myöhemmin Business Finland) vuonna 2017 lanseeraamaa tuotantokannustinta voivat hakea koti- ja ulkomaiset tuotantoyhtiöt ja tuotantopalveluyhtiöt, jotka omistavat tuotannosta syntyviä hyödyntämisoikeuksia. AV-tuotantokannustin on enintään 25 %:n maksuhyvitys Suomessa toteutetun tuotannon kustannuksista. Tuotantokannustin on tarkoitettu fiktiivisten pitkien elokuvien, dokumenttielokuvien, sarjamuotoisen fiktion sekä animaatioiden tuotantoon. Kannustinta ei voi käyttää mainoksiin tai muihin markkinointitarkoituksissa tehtyihin tuotantoihin eikä esimerkiksi musiikkivideoihin, viihde- ja urheilutapahtumien kuvauksiin, tosi tv -sarjoihin tai talk show -ohjelmiin. Tässä arvioinnissa keskitytään niin kontekstin kuvaamisessa kuin arviointikysymyksiin vastaamisessakin erityisesti av-alan tuotantotyyppeihin, joihin kannustinta myönnetään.

Väliarvioinnin tavoitteena on arvioida yllä esitettyjen vaikuttavuustavoitteiden toteutumista sekä tuotantokannustimen muita välillisiä ja välittömiä vaikutuksia kuten vaikutuksia uusiin aineettomiin oikeuksiin (IPR). Arvioinnissa on tarkasteltu myös tuotannon alueellista kohdentumista. Laajemman kontekstin luomiseksi osana on käsitelty myös globaaleja trendejä, jotka vaikuttavat audiovisuaalisten sisältöjen kysyntään ja tarjontaan. Arvioinnin painopiste on kuitenkin suomalaisen kannustimen vaikuttavuudessa ja toimintaympäristössä, minkä vuoksi globaaleja ulottuvuuksia käsitellään vain kevyesti. Arviointikysymykset on esitetty tiiviisti taulukossa 1.

Väliarvioinnin aineisto on kerätty helmikuuhun 2020 mennessä ennen koronavirusepidemiaa. Arvioinnissa ei tarkastella koronavirusepidemian aiheuttamia muutoksia.

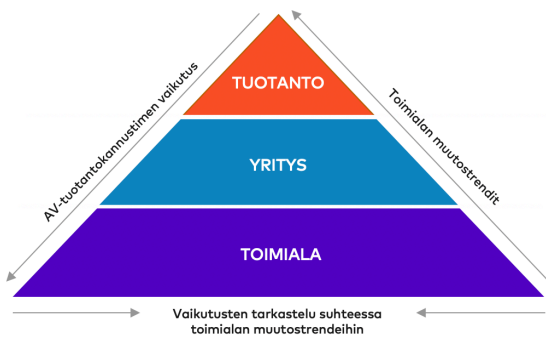
VAIKUTTAVUUSTAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN
Miten tuotantokannustin on vaikuttanut tuotannon siirtymiseen Suomeen?
Millainen merkitys tuotantokannustimella on alan kotimaisen työllisyyden kasvattamisessa? (ml. ostopalvelut)
Millainen merkitys tuotantokannustimella on ollut uusien yritysten syntymiseen?
Missä määrin tuotantokannustin on vaikuttanut suomalaisten yritysten kansainvälisen myynnin kasvuun?
Millainen merkitys tuotantokannustimella on ollut tuotantopalveluiden laadun parantumiseen?
Miten tuotantokannustin on vaikuttanut tuotantojen rahoituspohjan uudistumiseen?
VÄLILLISET VAIKUTUKSET
Millainen vaikutus tuotantokannustimella on ollut immateriaalioikeuksiin ja -tuloihin?
Millainen vaikutus tuotantokannustimella on ollut muiden toimialojen kuten matkailun kehitykseen?
Millainen vaikutus tuotantokannustimella on ollut audiovisuaalisen alan toimintaympäristön ja kulttuurin vahvistumiseen?
Millainen vaikutus tuotantokannustimella on ollut toimialan liiketoiminnan ja liiketoimintamallien kehitykseen?
Onko tuotantokannustimella ollut vaikutusta luovaan teollisuuteen suuntautuvien sijoitusten lisääntymiseen?
TUOTANNON ALUEELLINEN KOHDENTUMINEN
Miten tuotannot ovat alueellisesti kohdentuneet?
Millaisia vaikutuksia tuotantokannustimella on ollut alueelliseen elinvoimaan?
GLOBAALIT TRENDIT
Miten toimiala on kehittynyt 2000-luvun aikana?
Miten trendit heijastuvat Suomeen ja alan suomalaisiin yrityksiin ja liiketoimintaan?
Miltä tuotantokannustin ja sen merkitys näyttäytyy toimialan kansainvälisessä tarkastelussa?

Arviointi on ollut luonteeltaan osallistava ja perustunut tiiviiseen vuorovaikutukseen keskeisten sidosryhmien kanssa. Osana arviointia on kuultu muun muassa tuotantokannustinta hakeneita tuotantoyrityksiä ja tuotantokoordinaattoriyrityksiä. Keskeisin yritysten osallistamisen tapa on ollut tuotantoyrityksille suunnattu sähköinen kysely (yht. 25 vastausta) sekä tuotantokoordinaattoriyritysten haastattelut. Lisäksi muutamia tuotantoyrityksiä on haastateltu case-esimerkkeihin liittyen, jotka syventävät ja avaavat kannustimen vaikutuksia. Case-esimerkkien opit on integroitu tämän

raportin eri lukuihin. Lisäksi alan keskeisiä toimijoita kuten alueellisia komissioita, Suomen elokuvasäätiötä, työ- ja elinkeinoministeriötä, opetus- ja kulttuuriministeriötä sekä Business Finlandin edustajia on kuultu haastatteluisissa sekä osallistettu työpajatyöpajatyöskentelyn kautta.

1.2 Menetelmät ja aineistot

Arvioinnissa kannustimen vaikutuksia on analysoitu kolmella tasolla: (a) tuotantojen tasolla, (b) yritystasolla ja (c) toimialatasolla. Lisäksi analyysissä on tarkasteltu vaikutuksia kahdessa suunnasta: ensin tarkasteltu tuotantokannustimen vaikutuksia tuotantojen kautta yritystasolla ja yritysten kautta koko toimialan tasolla. Toiseksi on analysoitu, miten toimialan globaalit trendit ovat heijastuneet ja tulevat heijastumaan alan yrityksiin ja sitä kautta tuotantoihin. Pääpaino arvioinnissa on ollut tuotanto- ja yrityslähtöisessä tarkastelutavassa.

Kuva 1. Arvioinnin analyttinen viitekehys

Toimialatason vaikutuksia on tarkasteltu kaksisuuntaisesti. Toisaalta on tarkasteltu, miten tuotantokannustimen vaikutukset heijastuvat koko toimialan tasolle ja toisaalta on arvioitu, miten toimialan globaalit trendit ja muutokset heijastuvat yritys- ja tuotantotasolle ja tuotantokannustimen edellytyksiin toimia halutulla tavalla. Toimialatason tarkastelussa on hyödynnetty tilastollisten tarkastelujen ja tilinpäätöstietojen analyysin ohella toimialan yrityksille suunnattua kyselyä.

Yritystason vaikutuksia on tarkasteltu tilastollisilla menetelmillä vertailemalla tuotantokannustinta saaneita yrityksiä toimialan yrityksistä muodostettuun verrokkiryhmään. Analyysiin on kuitenkin liittynyt jonkin verran käytännön haasteita, jotka ovat osin rajanneet sen hyödyntämismahdollisuuksia. Ensinnäkin aikajänne on lyhyt ja aineistot tulevat ajallisesti jäljessä. Lisäksi vain osa analyysin kannalta relevantista datasta on saatavissa yritystasoisesti. Haasteena on myös se, että yritykset, jotka ovat hakeneet rahoitusta, poikkeavat niistä yrityksistä, jotka eivät ole hakeneet rahoitusta, eikä tilastollisissa analyyseissä pystytä kontrolloimaan kaikkia tuloksiin vaikuttavia muuttujia luotettavasti. Käytännössä arvioinnissa onkin tukeuduttu monimenetelmäiseen tarkasteluun, jossa yritystason vaikutuksia on analysoitu myös kontribuutioanalyysin avulla ja kyselyaineiston vastauksia hyödyntäen.

Tuotantojen tasolla vaikutukset ovat syntyneet ennen muuta AV-tuotantokannustimen mahdollistamien suurempien tuotantobudjettien kautta. Suuremmat tuotantobudjetit mahdollistavat kuvauspäivien ja jälkituotantopäivien suuremman määrän sekä tuotantojen paremmat tekniset valmiudet. Tämä puolestaan nostaa tuotantojen laatua vastaamaan kansainvälistä tasoa ja työllistää alan työntekijöitä. Näihin tuotantotason vaikutuksiin on päästy arvioinnissa kiinni analysoimalla rahoitusta saaneita tuotantoja ja mallintamalla niiden vaikutusmekanismeja. Keskeisinä aiheistoina tuotantotason tarkastelussa ovat olleet sähköinen kysely kaikille rahoitusta hakeneille tuotannoille, toimijoiden haastattelut sekä rahoituspäätösten analysointi.

2 Audiovisuaalisen alan tuotantokannustin

Keskeiset havainnot

- » Maksuhyvitys on enintään 25 % Suomessa toteutetun tuotannon kustannuksista, ja myönnettyt hyvitykset ovat lähes kaikki maksimimääräisiä.
 - » Tuotantokannustinta on myönnetty vuosittain noin 20:lle tuotannolle ja yhteensä 58:lle tuotannolle vuosien 2017-2019 aikana.
 - » Eniten tuotantokannustinta on myönnetty TV-sarjoille.
 - » Euromääräisesti kannustin on ollut keskimäärin noin puoli miljoonaa euroa.
 - » Kannustinta on myönnetty 45:lle eri yritykselle.
-

2.1 Audiovisuaalisen alan kannustimen kuvaus

Kannustimella pyritään lisäämään kansainvälistä kiinnostusta Suomea kohtaan tuotantomaana sekä edistämään suomalaisten yritysten kehitystä, kasvua ja kansainvälistymistä. AV-tuotantokannustin on enintään 25 prosentin maksuhyvitys Suomessa toteutetun tuotannon kustannuksista. Kannustimen kokonaisvuosibudjetti (10 milj. €) pysyi samana tarkasteltuna pilottijaksena vuosina 2017-2019. Rahoituksen myöntämistä säätelevät valtioneuvoston asetus (1547/2016) maksuhyvityksestä audiovisuaalisiin tuotantoihin ja valtionavustuslaki (688/2001). Valtioneuvoston asetuksen mukaisesti kannustinta saavan tuotannon on muodostettava taiteellinen kokonaisuus, joka perustuu kulttuuriarvoihin ja joka sisältää taiteellista ja luovaa työtä.

Tuotantokannustimella on jatkuva haku kotimaisille ja ulkomaisille tuotantoyhtiöille sekä tuotantoihin valituille muille audiovisuaalisen alan yhtiöille, jotka omistavat tuotannosta syntyviä hyödyntämisoikeuksia. Tuotantokannustinta myönnetään hakujärjestyksessä. Rahoitusta voi hakea siinä vaiheessa, kun tuotannon rahoituksesta vähintään 60 % on varmistunut. Lisäksi tuotannolla tulee olla jakelu- tai levityssopimus vähintään yhdellä alustalla tai yhdellä territoriolla. Muina vaatimuksina on, että vähintään 20 % kokonaistuotantobudjetin rahoituksesta tulee Suomen ulkopuolelta (v. 2020), ja että tuotannon kokonaisbudjetti ja kulutus Suomessa ovat Business Finlandin vaatimusten mukaisia. Vaatimukset (v. 2020) vaihtelevat tuotantotyypeittäin seuraavasti:

Taulukko 1. Rahoituksen vähimmäisvaatimukset.

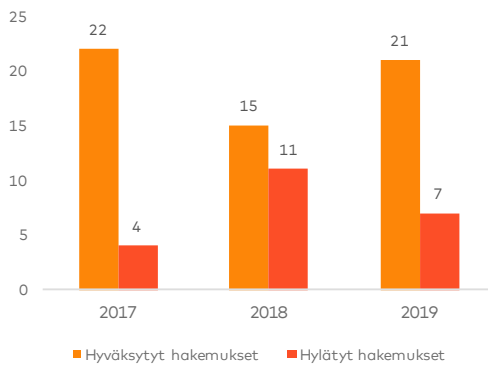
TUOTANTOTYYPPI	KOKONAISBUDJETTI	KULUTUS SUOMESSA
Pitkä näytelmäelokuva	2 500 000 €	150 000 €
Dokumenttielokuva	325 000 €	50 000 €
Sarjamuotoinen fiktio ja animaatio	5 500 € / minuutti	250 000 €

Hyvitettäviä kustannuksia ovat audiovisuaalisten teosten tuotannosta Suomessa syntyneet kustannukset sisältäen tuotantoa edeltävän vaiheen ja jälkituotannon. Käytännössä hyvitettäviä kustannuksia ovat muun muassa tuotantoon liittyvät tavara- ja palveluostot sekä laite- ja tilavuokrat Suomessa verovelvollisilta yrityksiltä, Suomessa verovelvollisille työntekijöille maksetut ennakonpidätyksen alaiset palkat sekä muut kustannukset korkeintaan 20 % palkkojen ja ostojen yhteissummasta. Muita kustannuksia, joita ei tarvitse eritellä, voivat olla esimerkiksi matkakustannukset Suomessa ja kun lähtö- tai kohdemaana on Suomi, tuottajan palkkio ja yleiskustannukset. Kustannuksia hyväksytään aikaisintaan siitä päivästä lähtien, kun hakemus on kirjautunut Business Finlandiin ja kaikki vaadittavat hakemuksen asiakirjat on toimitettu päätöskäsittelyä varten. Business Finland maksaa hyvityksen toteutuneita kustannuksia vastaan.

2.2 Audiovisuaalisen alan kannustimen käyttö

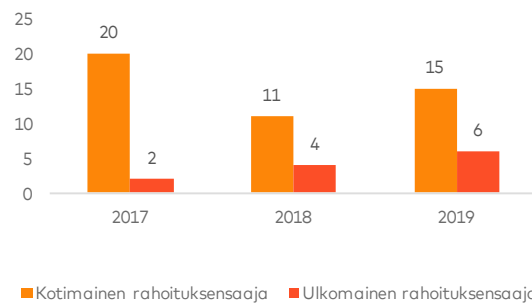
Yhteensä kannustinta on myönnetty 58:lle tuotannolle. Vuosittaisissa määrissä on pieniä vaihte-luita määrän vaihdellessa 20 tuotannon molemmin puolin. Ulkomaalaisten rahoitusten saajien tuotantojen osuus hyväksytyistä tuotannoista on kasvanut vuosittain. Alla olevissa kuvissa on esitetty hyväksytyt ja hylätyt tuotannot hakuvuosittain.

Hyväksytyt ja hylätyt hakemukset vuosittain

Kuva 1. Hyväksytyt ja hylätyt hakemukset.

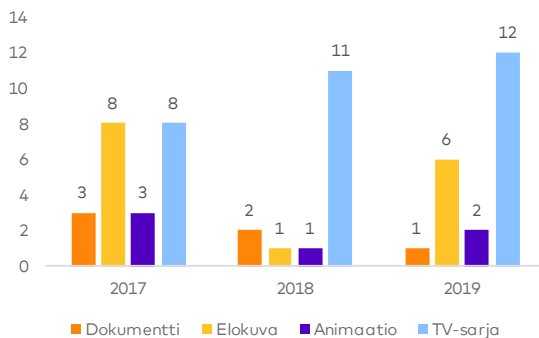
Kotimaiset ja ulkomaiset rahoituksen saajat vuosittain

Kuva 2. Kotimaiset ja ulkomaiset rahoituksen saajat.

Audiovisuaalisen alan tuotantokannustinta on myönnetty eniten TV-sarjoille. Kannustin on tarkoitettu fiktiivisille pitkille elokuville, dokumenttielokuville, käsikirjoitetuille sarjamuotoisille fiktioille sekä animaatiotuotannoille. Näille kaikille tuotantotyypeille on myönnetty kannustinta, mutta etenkin vuosina 2018 ja 2019 TV-sarjoille on myönnetty kappalemääräisesti ja euromääräisesti eniten maksuhyvitystä.

Vuosittain hyväksytyt tuotannot tuotantotyypeittäin

Kuva 3. Vuosittain hyväksytyt tuotannot tuotantotyypeittäin.

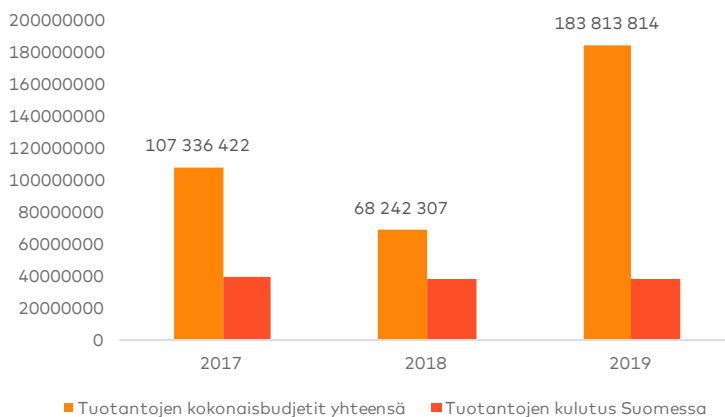
Eri vuosien välillä ei ole havaittavissa selkeitä muutoksia hyvityksen keskimääräisissä osuuksissa tai määrissä. Maksuhyvitystä on tyypillisesti myönnetty lähes maksimimäärä. Hyvityksen maksimimäärä on 25 % Suomessa toteutetuista kustannuksista, ja maksettujen hyvitysten keskiarvo (24 %) nousee hyvin lähellä tätä. Euromääräisesti myönnettyissä tuotantokannustimissa on eroja, joita selittävät tuotantojen erilaiset tyypit ja tausta. Silti hyvin pieniä, alle 100 000 euron kannustimia, on myönnetty vain alle kymmenelle tuotannolle samoin kuin hyvin suuria, yli miljoonan euron kannustimia on myönnetty vain neljälle tuotannolle. Tuotantokannustimen keskimääräiset määrät

tuotantotyypeittäin on tiivistetty taulukkoon 1 alla. Keskimäärin Business Finlandin osuus tuotannon koko budjetista on ollut noin 15 % ja osuus on pysynyt varsin samana kaikkina vuosina.

Taulukko 2. Maksuhyvityksen keskimääräinen määrä tuotantotyypeittäin.

TUOTANTOTYYPPI	MAKSUHYVITYKSEN KA.
Dokumenttielokuvat	545 044 €
Animaatiotuotannot	54 075 €
Pitkät elokuvat	317 322 €
TV-sarjat	639 937 €
Kaikki tuotannot	484 052 €

Hyväksytyjen tuotantojen kokonaisbudjetit yht. (€) sekä Suomessa toteutetut osuudet

Kuva 4. Hyväksytyjen tuotantojen kokonaisbudjetit sekä Suomessa toteutetun osuuden osuus kokonaisbudjetista. Vuonna 2019 muutaman suuren ulkomaisen tuotannon budjetit nostavat yhteissummaa.

AV-alalla toimii Suomessa muutamia suurempia yhtiöitä, mutta pääsääntöisesti alan yritykset ovat pieniä, niin myös kannustinta saaneet yritykset. Yhteensä kannustinta on myönnetty 45:lle yhtiölle, joista suurin osa ollut vuotuiselta liikevaihdoltaan alle 200 000 euroa. Tuotantokannustinta saaneet yritykset ovat kuitenkin keskimäärin kasvaneet huomattavasti viime vuosien aikana niin liikevaihdon kuin henkilöstönkin osalta. Kasvu on ollut nopeampaa kuin alan muilla yrityksillä keskimäärin, joskin vertailua on vaikeaa tehdä alan pienen koon vuoksi Suomessa.

Kannustinta saaneiden yritysten vuosittaiset tuotantovolyymit ovat melko pieniä, minkä vuoksi kannustimen myötä toteutuneilla tuotannoilla on ollut suuri vaikutus yrityksille. Tuotantovolyymeissa on huomattavaa vaihtelua, mutta kyselyvastausten perusteella volyymit asettuvat pääsääntöisesti elokuvien osalta 1-3 kappaleeseen ja sarjojen osalta 2-3 kappaleeseen per vuosi. Erityisesti pienten yritysten kohdalla merkittävän tuotannon toteutumisella onkin ratkaiseva vaikutus sekä liikevaihtoon että tulokseen.

Tuotantokannustimen kehittämistarpeiksi alan toimijat tunnistavat muun muassa jatkuvuuden turvaamisen ja siitä viestimisen. Tuotantokannustimen jatkosta ja sen sisällöstä on epävarmuutta, mikä vaikeuttaa tulevien tuotantojen suunnittelua. Erityisesti suurten tuotantojen toteuttaminen on monivuotinen prosessi, ja kokonaisrahoituksen kannalta on keskeistä tietää, että tuotantokannustinta on saatavilla oikeaan aikaan. Myös ehtojen ennakoitavuus on tärkeää ja kannustimen pilttikaudella vaihtuneet ehdot ovat huolettaneet av-alan toimijoita.

3 AV-alan toimintaympäristö

Keskeiset havainnot

- » AV-alan markkinoilla on käynnissä globaali rakenteellinen muutos. Erityisesti draamasarjojen kysyntä on kasvanut voimakkaasti. Keskeisenä ajurina tässä muutoksessa on ollut markkinoiden valtaisa digitalisaatio. Netflixin ja Amazonin tapaiset suoratoistopalvelut ovat kasvaneet.
- » AV-ala on toimialana Suomessa vielä kehitysvaiheessa ja erityisesti kansainvälisiin tuotantoihin tarvittavasta osaavasta työvoimasta on pulaa.
- » Ala on kasvanut viime vuosina myös Suomessa voimakkaasti; voimakkainta AV-alan kasvu on ollut elokuvien-, videoiden ja televisio-ohjelmien tuotantoyhtiöissä.
- » AV-ala on Suomessa kotimarkkinavetoista ja kansainvälisen rahoituksen laajempi hyödyntäminen on vasta käynnistymässä.
- » Kansainvälinen kilpailu tuotannoista on kovaa ja eri maiden kannustinjärjestelmillä on kilpailussa suuri merkitys. Suomen kannustin on kilpailukykyinen muiden maiden vastaavien kannustimien kanssa.

3.1 Kansainvälisen toimintaympäristön viimeaikaisia trendejä

AV-alan markkinoilla on käynnissä suuri globaali rakenteellinen muutos. AV-alan markkinat ovat viimeisten vuosien aikana kasvaneet voimakkaasti ja erityisen voimakasta kasvu on ollut draamasarjojen kysynnässä. Keskeisenä ajurina tässä muutoksessa on ollut suoratoistopalvelujen kasvu. Eri jakelukanavien kautta levitettävät sarjamuotoiset sisällöt ovat yhä suosittumia elokuvateattereissa levitettäviin elokuvaan nähden¹.

Viime vuosina kasvu on keskittynyt suoratoistopalveluihin. Kun AV-alan markkinoiden vuosittainen kasvu Euroopassa oli vuosien 2016-2017 välillä kokonaisuudessaan 1,5 %, kasvoivat suoratoistopalveluiden jopa 34 %². Viime vuonna suoratoistopalvelujen tilaajien määrä ylitti Euroopassa ensimmäisen kerran yli 100 miljoonaa. Myös äskettäin julkistetun katsauksen³ mukaan suoratoistopalvelut oli vuonna 2019 ainoa sektori, joka kasvoi merkittävästi. Netflix (46 % osuus markkinoista) ja Amazon (32 % osuus markkinoista) olivat ylivoimaisesti suurimpia toimijoita Euroopan markkinoilla. Sky Onlinen osuus oli 3 % ja muiden osuus oli yhteensä 19 %. Suuret maat (Iso-Britannia,

¹ Ks. esim. European Audiovisual Observatory. Yearbook 2018/2019. Key Trends. <https://rm.coe.int/yearbook-keytrends-2018-2019-en/1680938f8e>; European Audiovisual Observatory. Yearbook 2019/2020. Key Trends. <https://rm.coe.int/yearbook-keytrends-2019-2020-en/16809ce58d> ja <https://www.tilastokeskus.fi/tietotrendit/artikkelit/2019/televisio-saa-kuuden-vuosikymmenen-jalkeen-yha-60-prosenttia-suomalaisista-paivittain-aarelleen/>

² European Audiovisual Observatory. Yearbook 2018/2019. Key Trends. <https://rm.coe.int/yearbook-keytrends-2018-2019-en/1680938f8e>

³ European Audiovisual Observatory. Yearbook 2019/2020. Key Trends. <https://rm.coe.int/yearbook-keytrends-2019-2020-en/16809ce58d>

Ranska ja Saksa) kattoivat yli puolet korkealaatuisten TV-sarjojen kasvaneista markkinoista Euroopassa

Markkinat konsolidoituvat ja kansainvälistyvät. Suoratoistopalvelujen voimakkaan kasvun ohella toinen alan keskeinen trendi viime vuosina on ollut markkinoiden konsolidoituminen. Pohjoismaissa esimerkiksi Telia osti Bonnier Broadcastingin. Disney puolestaan kasvatti markkinaosuuttaan maailmanlaajuisesti yritysostojen kautta ja marraskuussa 2019 lanseerattiin Disney+ suoratoistopalvelu. Kansainvälisten suoratoistoyhtiöiden läpimurron vuoksi myös kansallisesti toimivat yhtiöt ovat joutuneet hakemaan uudenlaisia toimintamalleja. Esimerkiksi yhteistuotannot ovat kasvaneet lähetisyhtiöiden allianssien kautta.⁴

Jakelukanavat monipuolistuvat suoratoistopalveluiden ohella yhä enemmän YouTube ja TikTakin kaltaisiin nopeisiin palveluihin. Etenkin nuoret seuraavat televisio-ohjelmien kaltaisia videosisältöjä esimerkiksi YouTubea, kun taas muuten nuoret katsovat perinteistä TV:tä vanhempia ikäryhmiä selvästi vähemmän. Esimerkiksi 2010-luvulla tuli varsinkin nuorten keskuuteen ns. binge watching ilmiö, jossa yhden päivän aikana katsotaan TV-sarjan kaikki jaksot suoratoistopalvelussa⁵. Markkinoiden muutostilan ytimessä on TV:n ja internetin asteittainen yhdistyminen. Tulevaisuuden TV:tä on kuvattu median kulutuksen alustaksi "Super Medium", jossa yhdistyvät erilaiset palvelut, kuten esimerkiksi personalisoidut palvelut, joustavasti⁶. Yleisö onkin yhä fragmentoituneempi digitaalisten jakelukanavien moninkertaistuessa. Onkin tarpeen harkita, miten tuotantokannustin voisi tulevaisuudessa parhaiten vastata liikkuvan kuvan uudistuviin markkinoihin ja kuluttajakäyttäytymisen muutokseen.

AV-alan kokonaismarkkinoiden ennakoitaan olevan noin 291 mrd vuonna 2024. AV-alaa edustavan kansainvälisen järjestön arvion mukaan AV-alan globaalit markkinat voivat edelleen kasvaa viidessä vuodessa noin 221 mrd eurosta (noin 247 mrd dollaria vuonna 2019) noin 291 mrd euron (325 mrd dollarin) suuruiseksi vuonna 2024⁷. Markkinoiden trendejä tarkasteltaessa on kuitenkin huomattava, että AV-alan markkinoiden tilanne muuttui äkillisesti kevään 2020 aikana koronaviruspandemian takia. Pandemia on tuonut ennakoimattomia haasteita AV-alalle⁸. Tuotannot ovat tällä hetkellä pysähdyksissä, eikä toistaiseksi ole saatavilla tarkempaa tietoa pandemian vaikutuksesta alan kansainvälisiin markkinoihin. Esimerkiksi eurooppalainen elokuvaohjaajien järjestö on esittänyt, että AV-ala tarvitsee kiireisesti hätärahoitusta yritysten pelastamiseksi ja osaamisen ylläpitämiseksi⁹.

⁴ European Audiovisual Observatory. Yearbook 2019/2020. Key Trends. <https://rm.coe.int/yearbook-keytrends-2019-2020-en/16809ce58d>

⁵ Ks. esim. <https://www.tilastokeskus.fi/tietotrendit/artikkelit/2019/televisio-saa-kuuden-vuosikymmenen-jalkeen-ya-60-prosenttia-suomalaisista-paivittain-aarelleen/>

⁶ Ks. esim. TV2020 <https://www.z-punkt.de/uploads/files/115/tv2020.pdf>

Pohjoismaista kasvu on ollut voimakkainta Tanskassa. Pohjoismaista TV-sarjojen tuotanto kasvoi Tanskassa enemmän kuin keskimäärin Euroopassa (ks. jäljempänä Tanskan rahoitusjärjestelmästä)¹⁰. Tanskan menestyksen taustalla on pitkäjänteinen strateginen panostaminen luoviin aloihin¹¹. Tanska esimerkiksi sijoittui Sveitsin jälkeen toiseksi, kun vertaillaan Euroopan maiden julkisten radio- ja TV-lähetysyhtiöiden panostuksia asukasta kohden. Vuonna 2017 julkisten radio- ja TV-lähetysyhtiöiden liikevaihto asukasta kohden Tanskassa oli (Danmarks Radio) 168,5 euroa, Sveitsissä (SSR-SRG) 170,6 euroa ja Romaniassa, jossa oli Euroopan alhaisin taso, 9,1 euroa. Julkisten radio- ja TV-lähetysyhtiöiden osuus markkinoista on ollut keskimäärin laskussa, mihin on vaikuttanut keskeisesti julkisen rahoituksen paineet¹².

Alan kansainvälinen kasvu luo kasvavia mahdollisuuksia myös suomalaisille yrityksille. Kannustimella on tärkeä rooli siinä, että se edesauttaa suomalaisten yritysten mahdollisuuksia hyötyä alan kansainvälisestä kasvusta. Kansainvälinen kilpailu tuotannoista on kovaa, missä eri maiden kannustinjärjestelmillä on kilpailussa suuri merkitys. Tuotantokannustin on ollut monessa maassa käytössä jo pidempään 2000-luvulla. Maailmassa on kymmeniä erilaisia kansallisia tai alueellista kannustinjärjestelmiä¹³. Eri maiden kannustinjärjestelmiä vertailtaessa on tärkeää ottaa huomioon myös muita maakohtaisia tekijöitä kuten kansainvälisiin tuotantoihin saatavilla olevien AV-alan ammattilaisten määrä, kokemus kansainvälisistä tuotannoista, infrastruktuuri, työkulutuuri ja mahdolliset muut verokannusteet. Esimerkiksi arvioinnin aikana pidetyssä työpajassa pohdittiin, että AV-alan osaajien määrä voi olla kriittinen tekijä Suomen kannustinjärjestelmän kokonaisbudjetin kannalta (ks. myös 3.2 ja 4.5).

Suomen keskeisimpiä kilpailijamaita tuotantopalveluissa ovat etenkin luonnonolosuhteiltaan samankaltaiset Pohjoismaat ja Baltian maat, joista useimmissa on myös käytössä kannustinjärjestelmä. Esimerkiksi Viron kannustinjärjestelmä kattaa eri tuotantotyyppiä kuten elokuvan, animaation, dokumenttielokuvan, TV- ja animaationsarjat ja jälkituotannon. Hyvitys voi olla 20 %, 25 % tai 30 % tuotannon budjetista riippuen. Viron tuotantokannustimen kokonaisbudjetille ei ole vuosittaista ylärajaa, mutta vuonna 2019 vuosibudjetti oli noin 2 miljoonaa euroa¹⁴.

Pohjoismaista Norjassa ja Islannissa on vastaava tuotantokannustin kuin Suomessa. Norjassa on käytössä 25 % maksuhyvitys tuotannon Norjan osuuden budjetista. Esimerkiksi vuonna 2020 Norjan kannustimen vuosittainen kokonaisbudjetti on yhteensä noin 6,8 miljoonaa euroa (NOK 67 milj.)¹⁵. Norjassa maksupäätöksen kaksivuotinen voimassaolo tuo joustavuutta tuotannoille. Islannin kannustinjärjestelmässä on käytössä 25 % hyvitys. Islannissa hyvitystä ovat saaneet vuosittain

¹⁰ European Audiovisual Observatory. Yearbook 2019/2020. Key Trends. <https://rm.coe.int/yearbook-keytrends-2019-2020-en/16809ce58d>

¹¹ Ks. esim. https://kum.dk/uploads/tx_templavoila/Denmarks_Creative_Potential.pdf; Mapping exercise: How could creative industries foster innovation in tourism in the northern dimension area? Country Report – Denmark https://www.ndpculture.org/media/W1siZlsljwMTcvMTEvMTYvMXR2ZnNqcnQ1MI9Db3VudHJ5X3JlcG9ydfF8yMDE3X0Rlbn1hcm-sucGRmll1d/Country%20report_2017_Denmark.pdf?sha=8c92bd8f7c08efc1; ja www.dfi.dk

¹² European Audiovisual Observatory. Yearbook 2019/2020. Key Trends. <https://rm.coe.int/yearbook-keytrends-2019-2020-en/16809ce58d>

¹³ Ks. esim. <https://www.o-spi.co.uk/wp-content/uploads/2019/05/Olsberg-SPI-Global-Incentives-Index-May-2019.pdf> ja <https://www.productionincentives.com/wp-content/uploads/pdf/booklet.pdf>

¹⁴ <http://filmestonia.eu/index.php/film-estonia-cash-rebate/>

¹⁵ <https://www.o-spi.co.uk/wp-content/uploads/2019/05/Olsberg-SPI-Global-Incentives-Index-May-2019.pdf>

keskimäärin noin 8-10 dokumenttifilmiä, 3-4 elokuvaa, 3-4 lyhytfilmiä ja 2-4 TV-sarjaa, joihin käytetään esimerkiksi vuonna 2020 yhteensä noin 7,5 milj. euroa¹⁸.

Tanskassa ei ole AV-alan tuotantokannustinta. Sen sijaan Tanskassa sekä valtakunnallinen Danish Film Institute (DFI) että alueellinen toimija The West Danish Film Institute Aarhusissa voivat rahoittaa pienimuotoisia kansainvälisiä yhteistuotantoja (vuosibudjetti on yhteensä noin 1,6 milj. euroa) ja lyhytfilmejä (vuosibudjetti on yhteensä noin 337 000 euroa) jakamalla avustuksia. Hyvitys on korkeintaan 60 % tuotannon Tanskassa aiheutuneista kuluista¹⁹. Lisäksi on kiinnostavaa, että Tanskalla ja Uudella-Seelannilla on voimassa sopimus yhteistyön vahvistamiseksi TV- ja filmitoiminnassa. Sopimuksen ansiosta molempien maiden elokuvantekijät voivat hakea rahoitusta molemmista maista, mikä sujuvoittaa hakuprosessia²⁰.

Ruotsissa ei ole toistaiseksi kansallista tuotantokannustinta. Sen sijaan Ruotsin elokuvainstituutti voi myöntää korkeintaan 80 % hyvityksen kansainvälisen yhteistuotannon Ruotsin osuuden budjetista²¹. Arvioinnin haastattelujen perusteella suomalaiset ovat onnistuneet voittamaan Ruotsin muutamien tuotantojen saamisessa Suomeen, missä taustalla on ollut muun muassa Suomen kannustinjärjestelmä.

Muita Suomen kanssa vertailukelpoisia maita ovat muun muassa Kroatia, Tsekki ja Alankomaat. Kroatiassa on onnistuttu yhdistämään alueen ja 25 % kannustimen markkinointi sekä toteuttamaan useita suuria tuotantoja alhaisesta 4 miljoonan euron vuosibudjetista huolimatta. Tsekissä on käytössä sekä tuotannon maksuhyvitys (20 %) että 66 % verohyvitys lähdeverosta. Kannustimen kokonaisbudjetti (34,1 milj. euroa vuodessa) vahvistetaan kolmeksi vuodeksi kerrallaan, mikä parantaa kannustinjärjestelmän ennakoitavuutta. Tsekissä kannustimen yksi kriteereistä on se, että tuotannon käsikirjoitus on laadittu tsekin kielellä. Alankomaissa kannustinjärjestelmässä maksuhyvityksen suuruus vaihtelee tuotantotyyppin mukaan. Maksuhyvitys on elokuville ja TV-sarjoille 35 %. Alankomaissa on olemassa vuosibudjetti (19,5 milj. euroa) elokuville, joille yhtenä kriteerinä on se, että elokuva levitetään Alankomaissa elokuvateattereissa. Tämä sulkee pois mm. suoratoistotoimijoita²².

Audiovisuaalisen alan tuotantokannustin koetaan pääasiassa kilpailukykyiseksi muiden maiden vastaavien kannustimien kanssa. Erityisen hyvänä pidetään kannustimeen liittyvää vähäistä byrokratiaa ja hakemusprosessin nopeutta ja ketteryyttä. Lisäksi kiitosta saavat myöntäjätahon toiminta ja asiakaspalvelu sekä kannustimen jatkuva haku-aika. Arvokkaimpana nähdään kuitenkin

¹⁸ Co-producing with the Nordic Countries 2020. <https://apfi.fi/en/yleinen-en/co-producing-with-the-nordic-countries-2020-guide-published/>.

¹⁹ Co-producing with the Nordic Countries 2020. <https://apfi.fi/en/yleinen-en/co-producing-with-the-nordic-countries-2020-guide-published/> ja <https://www.dfi.dk/branche-og-stoette/stoette>

²⁰ <https://www.kftv.com/country/denmark/guide/incentives>

²¹ Co-producing with the Nordic Countries 2020. <https://apfi.fi/en/yleinen-en/co-producing-with-the-nordic-countries-2020-guide-published/>.

<https://www.nfi.no/eng/grantsfunding/the-incentive-scheme>
<https://www.filminstitutet.se/sv/sok-stod/filminstitutets-stod/produktionsstod/riktlinjer-for-stod-till-internationella-samproduktioner/>

²² <https://www.o-spi.co.uk/wp-content/uploads/2019/05/Olsberg-SPI-Global-Incentives-Index-May-2019.pdf>

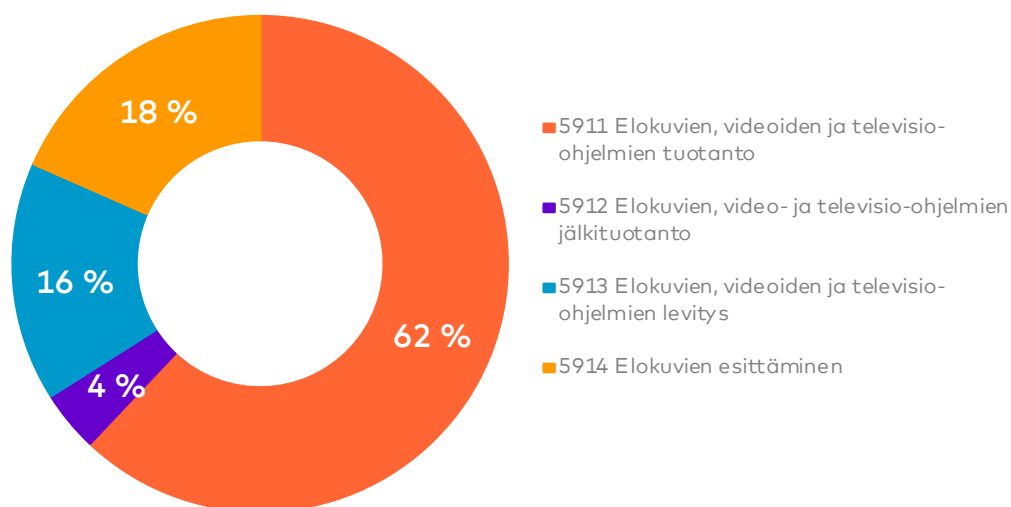
kannustimen olemassaolo: se on mahdollistanut sekä omia tuotantoja että uudenlaista kansainvälistä yhteistyötä. Arvioinnin työpajassa käydyn keskustelun perusteella Suomen kannustinjärjestelmän nykyinen kokonaisbudjetti olisi tasapainossa AV-alan henkilöresurssien määrään nähden (ks. myös 3.2 ja 4.5). Kannustimen ja sen jatkon koetaan alan toimijoiden keskuudessa olevan elinehto suomalaiselle audiovisuaaliselle alalle ja sen kilpailukyvyille.

3.2 AV-alan markkinatilanne Suomessa

Suomessa AV-ala koostuu suuresta määrästä pieniä toimijoita sekä muutamasta isommasta toimijasta. Monet alan suurimmista toimijoista ovat ulkomaalaisomisteisia ja niiden pääkonttorit ovat Suomen ulkopuolella. Liikevaihdoltaan suurimmat suomalaisomisteiset yritykset ovat Yellow Film & TV (24,6 M€) ja Rabbit Films (13M€). Ulkomaalaisomisteisista yrityksistä liikevaihdoltaan suurin on FremantleMedia Oy noin 14 miljoonan euron liikevaihdollaan. Joitain poikkeuksia lukuun ottamatta AV-ala on kotimarkkinavetoinen ja rahoitus sen tulovirta on kotimaista.

Voimakkainta AV-alan kasvu on ollut elokuvien-, videoiden ja televisio-ohjelmien tuotantoyhtiöissä. Koko alan liikevaihto oli vuonna 2018 yhteensä 570M€. Tuotantoyhtiöiden yhteenlaskettu liikevaihto on noussut 50 %:a 236 miljoonasta eurosta 354 miljoonaan euroon vuosien 2013-2018 välisenä aikana. Tuotanto- ja jälkituotantoyritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli vuonna 2018 376 miljoonaa euroa ja yhtiöt työllistivät noin 1000 htv:tta. Yhdessä ne muodostavat noin 2/3 alan liikevaihdosta.

591 Elokuva-, video- ja televisio-ohjelmatoiminta

Kuva 5. AV-toimiala liikevaihdon mukaan (2018).

Elokuvatuotantoa tekeviä yhtiötä Suomessa toimii noin 100. Osalla näistä on myös TV-tuotantoa. Noin puolet elokuvatuotantoa tekevistä yrityksistä on keskittynyt lyhyt- tai dokumenttielokuvaan. Suurimmat puhtaasti elokuvatuotantoon keskittyneet kotimaiset yritykset ovat Matila & Röhr Productions ja Solar Films.

Elokuvatuotanto on Suomessa merkittävältä osin tukirahoitettua. Suomalaisen elokuvan suurin tukirahoittaja on Suomen Elokuvasäätiö (SES). SES:n rahoitus on OKM:n hallinnonalan alaista kulttuuriperustaista rahoitusta ja sen tavoitteena on mahdollistaa elokuvan tekeminen pienestä kotimaisesta kulttuuri- ja kielialueesta huolimatta. Vuonna 2018 SES:n tuotantorahoituksen kokonaisvolyymi oli €19,2 miljoonaa. Tämä on sekä pitkän elokuvan, että dokumenttien osalta yli 40 % tuotantobudjeteista. Tämän lisäksi rahoitusta voi saada mm. elokuvien levitykseen ja kulttuurivientiin. Elokuvien muu rahoitus tulee pääasiassa televisiokanavilta (12 %), levitysyhtiöiltä (15 %) ja muusta kotimaisesta rahoituksesta (15 %). Tuotantoyhtiöiden oma osuus on noin 10 % ja muun ulkomaisen rahoituksen noin 5 %.²³

AV-ala on Suomessa kotimarkkinavetoista ja kansainvälisen rahoituksen laajempi hyödyntäminen on vasta käynnistymässä. Suomen AV-ala on ollut kansainvälisesti melko eristäytynyttä. Kasvun hakeminen ulkomailta on alalle välttämätöntä, koska Suomessa elokuva-alan kasvu on saavuttanut rajansa ja suomenkieliset markkinat ovat pienet.

Kansainvälisen elokuva- ja TV-teollisuuden mielenkiinto Suomea kohtaan on kasvanut merkittävästi viimeisten vuosien aikana. Suomesta on myyty TV-sarjoja kansainvälisille suoratoistopalveluille, kansainvälisen rahoituksen osuus suomalaisissa tuotannoissa on kasvanut. Suomi on enenevässä määrin alettu nähdä potentiaalisena kuvauspaikkana ja tuotantopalvelumaana. Esimerkiksi arvioinnin aikana pidetyssä työpajassa pohdittiin, että osaajien määrä voi olla kriittinen tekijä Suomen kannustinjärjestelmän kokonaisbudjetin kannalta. Arvioitiin, että kannustinjärjestelmän nykyinen kokonaisbudjetti olisi tässä vaiheessa tasapainossa henkilöresurssien määrään nähden (ks. myös 4.5).

Haasteena on, että Suomessa AV-alalla on pulaa osaavasta työvoimasta. Suurten kansainvälisten tuotantojen saaminen Suomeen edellyttää, että tuotannoille pystytään tarjoamaan riittävän laadukkaita tuotantopalveluja. Tuotantopalvelujen kysynnän kasvu on johtanut tilanteeseen, jossa osaavaa suomalaista tuotantopalveluhenkilöstöä ei ole riittävästi. Vaikka alan ammattilaisten osaaminen on jo monella osa-alueella hyvällä tasolla, Suomesta puuttuu kaiken kaikkiaan suuriin kansainvälisiin tuotantoihin liittyvää kokemusta ja osaamista.

²³ SES Elokuvuvuosi 2018 tilastot.

4 Vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Keskeiset havainnot

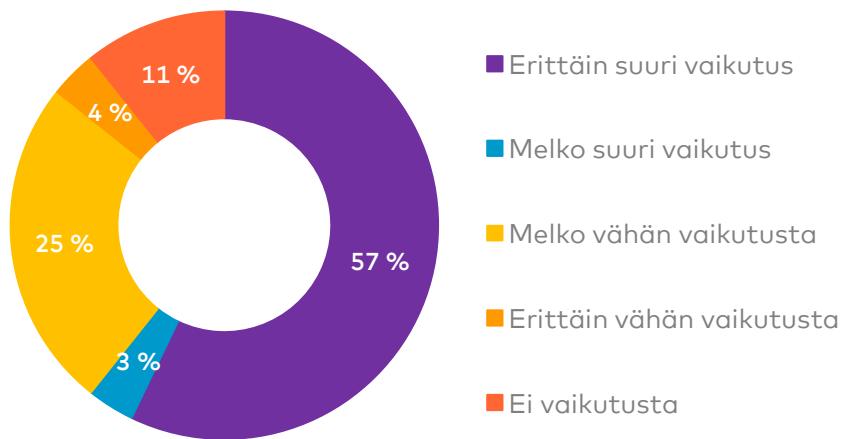
- » Tuotantokannustin on kansainvälistänyt suomalaista AV-alaa.
- » Kannustin on sekä helpottanut tuotantojen rahoituksen kokoon saamista että tuonut uusia rahoittajia kuten sijoittajia ja institutionaalisia rahoittajia av-alalle.
- » Tuotantokannustin on mahdollistanut aiemmin ulkomailla kuvattujen sarjamuotoisten tuotantojen siirtymisen Suomeen sekä kokonaan uusien tuotantojen toteuttamisen Suomessa.
- » Suurten ulkomaisten tuotantojen saaminen Suomeen on edennyt hitaasti alkuperäiseen tavoitteeseen nähden. Ulkomaisten tuotantojen osuus rahoitetuista tuotannoista on kuitenkin noussut.
- » Tuotantokannustin on vahvistanut alan työllisyyttä; alan sisäisesti tuotantokannustimella on ollut suuri merkitys työllisyydelle. Alan pienestä koosta johtuen heijastusvaikutukset ovat väistämättä pieniä ja välitön merkitys kansantalouden tasolla vähäinen.
- » AV-alan tuotantokannustinta saaneiden yritysten kasvu on ollut selvästi vahvempaa kuin alan yritysten kasvu keskimäärin. Tähän kuitenkin vaikuttaa myös se, että tuotantokannustinta ovat saaneet pääasiassa alan parhaiten menestyvät yritykset.
- » Tuotantokannustimella on ollut alan toimijoiden mukaan monipuolistava vaikutus tuotantojen rahoitus pohjaan. Kansainvälisen rahoituksen osuus on hieman noussut jo tuotantokannustimen pilottikaudella vuosien 2017-2019 aikana.
- » AV-alan liikevaihdosta suurin osa syntyy pk-seudulla, mutta tuotantokannustin on lisännyt myös alueiden houkuttelevuutta kuvauspaikkana.

4.1. Tuotannon siirtyminen Suomeen

Valtaosa AV-tuotantokannustinta saaneista tuotannoista ei olisi toteutunut ilman kannustinta. Kyselyn vastaajista valtaosa (60 %) katsoi, että tuotantokannustimella oli erittäin tai melko suuri vaikutus tuotannon Suomeen sijoittumiseen (Kuva 6). Tuotantoyhtiöille suunnatun kyselyn vastaajista yli 80 % katsoi, että tuotanto ei olisi toteutunut ilman kannustinta. Sen sijaan vastaajista noin

joka kymmenes (11 %) oli sitä mieltä, ettei tuotantokannustimella ollut vaikutusta tuotannon Suomeen sijoittumiseen.

Tuotantokannustimen vaikutus tuotannon sijoittumisessa Suomeen

Kuva 6. Tuotantokannustimen vaikutus tuotannon Suomeen sijoittumiseen.

Tuotantoyhtiöiden vastauksia tuotantokannustimen vaikutuksesta

"Kolmesta tuotannosta varmuudella yksi olisi kuvattu 100% ja kaksi muuta 50% kuvattu muualla kuin Suomessa"

"Ilman tuotantokannustinta elokuva olisi kuvattu 100% ulkomailla."

"Esimerkiksi animaatiotuotannon osuuden antaminen suomalaiselle yhtiöille olisi ollut huomattavasti hankalampi perustella ilman AV-kannustinta."

"Elokuva kuvattiin ulkomailla, mutta tuotannon valmistelut ja jälkityöt tapahtuivat Suomessa."

Tuotantokannustin on mahdollistanut aiemmin ulkomailla kuvattujen sarjamuotoisten tuotantojen siirtymisen Suomeen sekä kokonaan uusien tuotantojen toteuttamisen Suomessa. Kannustin, jolla rahoitetaan muun muassa sarjamuotoista fiktiota, on vastannut markkinoilla tapahtuneeseen sarjojen kasvaneeseen kysyntään. Suomessa ei ole ollut aiemmin olemassa sarjoille vastaavaa rahoitusinstrumenttia. Kannustin on edistänyt pääsyä TV-sarjojen kansainväliseen levitykseen. Hyvänä esimerkkinä kotimaisen tuotannon siirtymisestä Suomeen on TV-sarja Sorjonen, joka kuvattiin

ensin Liettuassa. Sorjosen kuvaukset siirtyivät kannustimen myötä Suomeen. Esimerkiksi Sorjosen jatko-osat kuvattu pääasiassa pääkaupunkiseudulla.

Kannustinjärjestelmä ja kohtuulliset tuotantokustannukset yhdessä ovat Suomen vetovoimatekijöitä. Kohtuullisia tuotantokustannuksia pidetään haastattelujen perusteella Suomen etuna naapurimaihin kuten Ruotsiin ja Norjaan verrattuna. Esimerkiksi ruotsalaiset kuvaavat myös Suomessa, koska kuvaaminen on Suomessa Ruotsia halvempaa.

Tuotantokannustin on haastateltujen asiantuntijoiden mukaan elinehto, että suomalaiset pääsevät mukaan kansainvälisiin yhteistuotantoihin. Haastateltujen asiantuntijoiden mukaan kotimaisien toimijoiden osallistuminen kansainvälisiin yhteistuotantoihin on käynnistynyt odotettua paremmin. Suomi on yhteistyökumppaneille kiinnostava tuotantoma, kun on olemassa AV-kannustin. AV-kannustimen vahvuutena on, että se voi helpottaa muun rahoituksen kuten esimerkiksi kansainvälisen rahoituksen hankkimista. Ulkomaisen rahoituksen osuus tuotannoissa on kasvanut vuosina 2017-2019. Esimerkiksi suomalainen VFX-ala kehittyy kansainvälisten yhteistuotantojen ansiosta. Toisaalta haastatteluissa pidettiin ongelmana kannustinjärjestelmän vaatimusta siitä, että vähintään 20 % kokonaistuotantobudjetista tulee olla Suomen ulkopuolelta tulevaa yksityistä rahoitusta. Kotimaisissa elokuvissa tämä voi tarkoittaa sitä, että nimenomaan jälkituotantoon liittyviä palveluja kuten VFX-työ siirtyy pois Suomesta.

Elokvien osuus kannustimen saaneista tuotannoista on vähentynyt kahtena viime vuonna. Dokumentti-, elokuva- ja animaatiotuotantojen osuus maksuhyvitystä saaneista oli vuosina 2018-2019 pienempi kuin vuonna 2017. Business Finlandissa on tehty muutoksia vähimmäisvaatimukseen vuosien 2017 ja 2018 hakukierrosten jälkeen. Haastatteluissa pohdittiin, onko suomalaisia elokuvia siirretty kuvaamaan ulkomaille rahoituksen muutoksen takia.

Suurten ulkomaisten tuotantojen saaminen Suomeen on edennyt hitaasti alkuperäiseen tavoitteeseen nähden; ulkomaisten tuotantojen osuus rahoitetuista tuotannoista on kuitenkin noussut. Tätä voivat selittää muun muassa tiedon leviämisen hitaus, suurten tuotantojen pitkät prosessit sekä kannustinjärjestelmän ennakoimattomuus ja vuosittainen kokonaisbudjetti. Kannustinjärjestelmä on toistaiseksi ollut olemassa kolme vuotta, minkä takia Suomen kannustin on alkanut vasta saada laajaa näkyvyyttä. Monet haastatteluista katsoivat, että Suomen kannustinjärjestelmän tunnettuus ulkomailla on edelleen heikko. Haastattelujen perusteella olennainen lähtökohta on, että kannustin on auttanut pääsemään keskusteluihin kansainvälisten toimijoiden kanssa.

Ulkomaisten tuotantojen saamisessa rahoitusjärjestelmän ennakoitavuus on tärkeää. Haastatteluissa korostettiin sitä, että ulkomaisen tuotannon Suomeen tuleminen on pitkä prosessi. Usein todettiin, että kannustimen ennakoitavuutta olisi tarpeen vahvistaa. Mikäli on epävarmuutta kannustimen jatkuvuudesta, kansainväliset toimijat eivät harkitse Suomea tuotantomaana. Arvioinnissa nousi esille tarve jatkossa vahvistaa valtakunnallista ja pitkäjänteistä markkinointia Suomesta tuotantomaana. Kansainvälisessä kilpailussa Suomen AV-kannustimen vahvuuksia ovat muun muassa nopeus, tehokkuus ja toimivuus, kun taas rahoituksen määrä ei välttämättä ole kilpailukykyinen. Arvioinnissa nousi esille tarve jatkossa vahvistaa valtakunnallista ja pitkäjänteistä markkinointia Suomesta tuotantomaana.

Tuotantokannustin on helpottanut muun rahoituksen saamista. AV-kannustin on ollut tuetuissa tuotannoissa ratkaisevassa roolissa tuotannon kokonaisrahoituksen hankkimisessa. Kannustimen kokonaismerkitystä on kasvattanut mahdollisuus yhdistää alueellista ja kansallista kannustinta (yhteensä voi olla esim. 35 %). Rahoitusta on ollut helpompi saada muilta tahoilta, myös kansainvälisiltä tahoilta, sillä myönnetty kannustin on lisännyt muiden rahoittajatahojen luottamusta tuotannon laadukkaaseen toteutumiseen. Tuotantokannustin on myös lisännyt eri rahoittajien kuten institutionaalisten rahoittajien ja sijoittajien kiinnostusta alaa kohtaan. AV-kannustimen painoarvoa on lisännyt myös mahdollisuus yhdistää alueellinen ja kansallinen kannustin.

Case: Sorjonen, Fisher King Productions Oy

Sorjonen on suomalais-saksalaisomisteisen Fisher Kingin Productions -yhtiön tuottama kolmen kauden mittainen rikossarja. Nordic Noir -lajityyppiä edustava rikossarja sijoittuu Lappeenrantaan, missä rikostutkija Kari Sorjonen selvittää rajaseudun rikoksia. Sarjan ensimmäinen tuotantokausi kuvattiin Liettuassa edullisemmän kustannustason sekä jo käytössä olevan tuotantokannustimen vuoksi, mutta suomalaisen AV-tuotantokannustimen lanseeraamisen myötä sarjan seuraavien tuotantokausien kuvaukset toteutettiin eri puolella Suomea. Lappeenrannan lisäksi tuotantoa toteutettiin mm. pääkaupunkiseudulla sekä Pohjois-Karjalassa. Sarjalle myönnettiin tuotantokannustinta sekä toiselle että kolmannelle tuotantokaudelle, mikä mahdollisti tuotannon siirtämisen Suomeen.

Kannustin vaikutti vahvasti sekä työryhmään kokoon että kokoonpanoon. Sarjan toteutus oli pitkälti suomalainen toisella ja kolmannella tuotantokaudella. Kannustin myös mahdollisti lisätyövoiman palkkaamisen sekä kameran eteen että avustaviin ja hallinnollisiin tehtäviin. Henkilöstömäärä tuotannossa kasvoi noin 10 % kannustimen myötä. Ensimmäisellä tuotantokaudella hyödynnettiin paljon paikallista työvoimaa, ja työryhmästä noin puolet oli liettualaisia, sillä kustannusten vuoksi tuotannossa haluttiin minimoida Suomesta Liettuun matkustavien työryhmäläisten määrä.

Tuotanto oli merkittävän kokoinen, kokonaisbudjetiltaan Sorjosen toinen kausi oli noin 4 miljoonaa euroa ja kolmas kausi noin 4,7 miljoonaa euroa. Molempina vuosina suurin osa, runsaasti yli kolme miljoonaa euroa käytettiin Suomessa. Tuotantokannustimen osuus oli molempina vuosina noin 20 % tuotannon koko kustannuksista. Sarjan muina rahoittajina toimivat mm. kotimaiset tilaajat, yksityiset sijoittajat sekä levittäjän ja yhteistuottajan kansainvälinen rahoitus. Sorjosen tuottaja kuvaa saatua tuotantokannustinta erittäin merkittäväksi tuotannon kannalta: saatu maksuhyvitys oli itsessään tärkeä, minkä lisäksi tuotantokannustin helpotti huomattavasti muun rahoituksen kokoon saamista. Tuottajan mukaan Business Finlandin myöntämä AV-tuotantokannustin helpotti erityisesti kansainvälisen rahoituksen saamista. Lisäksi kannustin tuki IP-oikeuksien jäämistä Suomeen, sillä suuremman kotimaisen rahoitusosuuden myötä oikeuksia tarvitsee jakaa vähemmän eri yhteistyökumppaneiden kanssa.

Haastateltu Matti Halonen / Fisher King

4.2. Vaikutukset työllisyyteen

Vaikutukset työllisyyteen syntyvät kolmea eri kautta

- suorat työllisyysvaikutukset kannustinta saaneissa tuotannoissa
- suorat työllisyysvaikutukset tuotantoyhtiöiden vakituksessa henkilöstössä kasvaneen tuotantovolyymien seurauksena
- välilliset vaikutukset muiden toimialojen työllisyyteen

AV-alan tuotantokannustinta saaneet tuotannot ovat työllistäneet suoraan yhteensä noin 4000 alan työntekijää eri pituisiksi jaksoiksi. Keskimäärin yksi AV-kannustinta saanut tuotanto on työllistänyt noin 70 henkilöä Suomessa. Nämä luvut perustuvat tuotantoyhtiöiden raportoimiin tietoihin ja niiden pohjalta tehtyihin arvioihin.

Tuotantomäärien kasvu on myös vahvistanut tuotantoyritysten mahdollisuuksia palkata vakituista henkilöstöä. Henkilöstön kasvu on ollut suurempaa tuotantokannustinta saaneissa yrityksissä kuin alan yrityksissä keskimäärin. Tukea saaneet yritykset ovat kasvattaneet henkilöstömääränsä vuodesta 2014 vuoteen 2018 yhteensä 59 %:a, kun kaikkien alan yritysten kasvu on ollut noin 12 %:a.

Alan pienestä koosta johtuen heijastusvaikutukset ovat väistämättä pieniä ja sekä alan välitön merkitys kansantalouden tasolla työllisyyteen on vähäinen. Audiovisuaalisen alan (59,60) kerrannaisvaikutuksia alueiden talouteen ja työllisyyteen voidaan arvioida hyödyntämällä kansantalouden tilinpidon pohjalta tehtyjä panos-tuotostaulukoita ja niistä johdettua ns. Leontiefin käänneismatriisia. Audiovisuaalisella on suurimmat kerrannaisvaikutukset (välittömät ja välilliset) seuraaviin toimialoihin:

73 Mainostoiminta ja markkinatutkimus	0.053
90-92 Kulttuuritoiminta ja rahapelit	0.050
93 Urheilutoiminta sekä huvi- ja virkistyspalvelut	0.023
58 Kustannustoiminta	0.015
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta (55-56)	0.009

Ylivoimaisesti suurimmat kerrannaisvaikutukset ovat mainosalalle ja kulttuuritoiminnan toimialalle. Kerroin osoittaa, kuinka paljon kunkin toimialan tuotosta tarvitaan lisättäessä audiovisuaalisen alan tuotosten loppukäyttöä yhdellä miljoonalla eurolla. Edellä mainittujen tietojen pohjalta

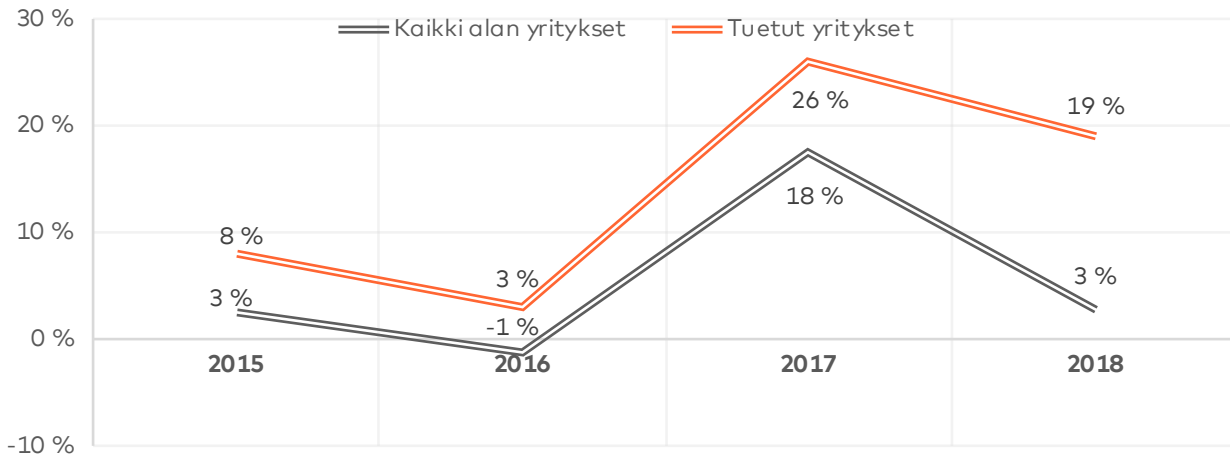
voidaan laskea myös audiovisuaaliselle alalle työpanoskertoimet, jotka kuvaavat alan lopputuotteiden kysynnän muutoksen välittömiä ja välillisiä työllisyysvaikutuksia. Näiden laskelmien pohjalta yksi av-alan työpaikka lisää kokonaistyöllisyyttä noin 1.87 työllisellä. On kuitenkin huomattava, että panos-tuotostaulukot on laskettu koko audiovisuaalisen alalle (59,60) ja tämä sisältää myös muun tyyppisiä toimintaa kuin AV-tuotantokannustimen kohderyhmänä olevia toimialoja/palveluja.

Tuotantokannustimella on lisäksi tunnistettavissa vaikutuksia, jotka ovat kuitenkin vaikeasti mitattavissa; tällaisia ovat esimerkiksi vaikutukset maakuvaan ja sitä kautta Suomen kiinnostavuuteen esimerkiksi matkailukohteena ja tuotantomaana. Sarjojen ja elokuvien markkinointiarvo Suomelle on parhaimmillaan erittäin merkittävä. Tuotannoilla voidaan vaikuttaa alueen imagoon, tunnettuuteen, vetovoimaan ja matkailuun. Alueilla on lanseerattu esimerkiksi elokuvamatkailutuotteita kuten Sorjosen satamakierros ja Sorjosen keskustan kierros. Lisäksi tuotannoista syntyy suoraan vaikutuksia esimerkiksi alueiden majoitus-, catering- ja logistiikkapalveluihin, kun tuotannot hankkivat paikallista työvoimaa.

4.3 Vaikutukset yritysten liiketoimintaan ja uusien yritysten syntymiseen

AV-alan tuotantokannustinta saaneiden yritysten kasvu on ollut selvästi vahvempaa kuin alan yritysten kasvu keskimäärin. Tukea saaneet yritykset ovat kasvaneet vuodesta 2014 vuoteen 2018 yhteensä 68 %:a, kun kaikkien alan yritysten kasvu on ollut 22 %:a. Tässä on kuitenkin huomattava, että AV-alan tuotantokannustinta saaneet yritykset edustavat pääasiassa toimialan suurimpia yrityksiä, jotka myös taloudellisesti menestyvät selvästi alan keskiarvoa paremmin. Lisäksi alalla liiketoiminnan vuosittaiset vaihtelut ovat todella suuria. Kuvassa 6. olevassa laskelmassa on mukana ne yritykset, joista oli saatavissa katkeamaton aikasarja tarkastelujaksolta.

LIKEVAIHDON MUUTOS

Kuva 7. Liikevaihdon vuosittainen muutos kannustinta saaneissa yrityksissä ja tuotantopalvelualan yrityksissä keskimäärin.

Tuotantokannustin on vahvistanut alan yritysten toimintaedellytyksiä ja kasvattanut tuotantovoivyyttä, mutta kannustimella ei ole suoraa vaikutusta uusien yritysten syntymiseen. Myös alan yritykset arvioivat tuotantokannustimen vaikutukset vähäisimmiksi nimenomaan uusien yritysten syntymiseen liittyen (ks. sivu 28.)

Tuotantokannustimen pilotin aikana TV -tuotannot ovat keränneet riskirahoitusta enemmän kuin koskaan aikaisemmin. 2014-2015 kansainvälisen rahoituksen osuus oli alle 5 %. Vuonna 2019 esim. kannustinhakemusten osalta ulkomainen riskirahoitus on keskimäärin lähes 30 %. Myös kotimainen pääomasijoituskenttä on investoinut kotimaiseen TV-tuotantoon. Esimerkkinä uudesta rahoitusmallista toimii Fisher Kingin "Sorjonen/Bordertown" on saanut sekä tuotantokannustinrahoitusta, että riskirahoitusta sekä koti, että ulkomailta ja sitä on myös myyty ulkomaille. Saksalainen Beta Film osti enemmistöosuuden Fisher Kingistä vuonna 2019.

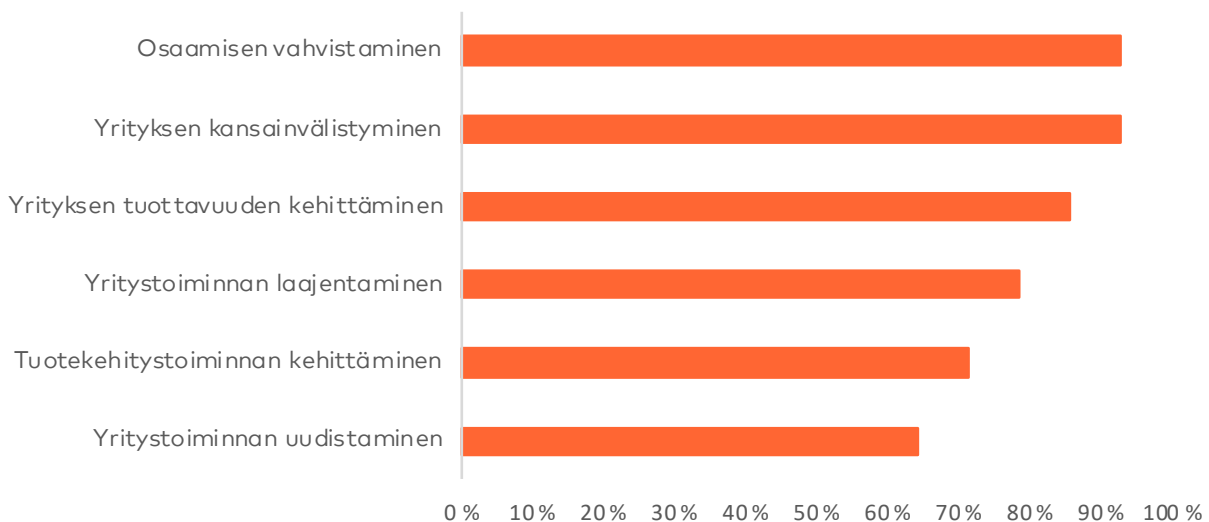
AV-tuotantokannustin on helpottanut suomalaisten yritysten mahdollisuuksia päästä mukaan kansainvälisiin yhteistuotantoihin. Kannustin on tehnyt Suomesta uudella tavalla kiinnostavan kohteen ja avannut keskusteluyhteyden suurien kansainvälisten toimijoiden kanssa. AV-ala ja erityisesti sarjatuotanto kasvaa voimakkaasti globaalilla tasolla, ja kannustin on edesauttanut suomalaisten toimijoiden mahdollisuuksia hyötyä tästä kasvusta. Kansainvälinen kilpailu tuotannoista on kovaa ja tässä kilpailuissa eri maiden kannustinjärjestelmillä on suuri merkitys. Esimerkiksi Ruotsissa ei vastaavaa kannustinta ole ja ainakin osin tämän seurauksena suomalaiset ovat onnistuneet muutamissa tuotannoissa voittamaan Ruotsin. Kyselyn valossa kannustimella on ollut erittäin positiivinen vaikutus kansainvälisten yhteistyöhankkeiden kasvuun, 93 % vastaajista kuvaa vaikutusta joko melko positiiviseksi tai erittäin positiiviseksi.

Tuotantokannustimen hyödynnettävyyttä elokuvapuolella heikentää se, että tuotantokannustimessa julkisen rahoituksen osuus ei saa ylittää 50 % Suomessa syntyvistä kustannuksista. Koska SES-osuus on tyypillisesti yli 40 %, tuotantokannustimen osuus jää tyypillisessä suomalaisessa elokuvatuoannossa vähäiseksi, jos SES-tukea on saatu.

Suomalaisten tuotantojen vientimahdollisuuksien ovat kohentuneet kannustimen myötä. Lisäännytynyt kansainvälinen yhteistyö ruokkii myös suomalaisten tuotantojen kansainvälistä myyntiä. Yhteistyön myötä osaamistaso on noussut Suomessa ja aiempaa laadukkaampia ja suurempia tuotantoja on helpompi myydä myös kansainvälisesti. Tuotantokannustinta saaneet yritykset arvioivatkin tuotantojen vientimahdollisuudet hyväksi. Tarkkojen euromääräisten arvioiden antaminen potentiaalisista vientituloista on haastavaa, mutta tuotantoyhtiöiden arviot asettuivat tyypillisesti noin 0,5 – 2 miljoonan euron välille. Kyselyn vastaajista lähes kaikki (93 %) arvioivat tuotantokannustimen vaikutukset yrityksensä kansainvälistymiseen joko melko suureksi tai erittäin suureksi. Yhtä suuri osa vastaajista arvioi kannustimen vaikuttaneen positiivisesti myös koko suomalaisen audiovisuaalisen alan kansainvälistymiseen.

Alan vientituloissa yksittäisten tuotantojen merkitys on suuri. Esimerkiksi elokuvien vientituloista on valtaosa muodostunut viimeisen kymmenen vuoden aikana yhdestä elokuvasta. Elokuvien viennin arvosta ei ole saatavilla tilastotietoja, joten ainoa käytettävissä oleva tapa arvioida elokuvan vientiä on arvioida teatterilevityksessä olevien suomalaisten elokuvien lipputulot. Viimeisen kymmenen vuoden aikana suomalaiseksi luokitellun elokuvan on teatterissa nähnyt n. 60 miljoonaa ihmistä. Noin €7 lippuhinnan mukaan tämä tarkoittaa €420 miljoonaa lipputuloina. Katsotuimman elokuvan, Angry Birds the Movien on nähnyt yli 50 miljoonaa ihmistä ja sen lipputulot ovat siten 83 % kaikista lipputulosta.

AV-tuotantokannustimella yritykselle erittäin suuri tai melko suuri vaikutus

Kuva 8. Tuotantokannustinta saaneiden yritysten arvio asioista joihin kannustimella on ollut melko tai erittäin suuri vaikutus heidän *omassa liiketoiminnassaan*.

Tuotantoyhtiöiden vastauksia tuotantokannustimen vaikutuksesta

"Yritys on kehittänyt seurantaprosessejaan kannustimen myötä, sillä raportointivelvollisuus oli laajempi mihin monissa aikaisemmissa rahoitusmuodoissa oli törmännyt. Tämä on tehostanut yrityksen tiedon löytämistä ja uudistanut taloushallintoa."

"Olemme voineet tehdä korkeampitasoisia tuotantoja."

"Vuoden 2019 liikevaihdon kasvua tuli 35 % suoraan kannustimen ansiosta. Koska toista hanketta ei viety ulkomaille, niin merkitys on vieläkin isompi, mm työllistämisen, omistamisen, katteen kannalta"

"Mahdollistaa KV liiketoiminnan ja kilpailukyvyyn. Se on edellytys sille, että Suomessa on työpaikkoja. Ilman kannustinta Suomessa olisi vain 1-3 hallinnollista ihmistä."

"Kansainvälisen myynnin kannalta merkittäviä vaikutuksia."

4.5 Tuotantojen laadun kehittyminen

Kannustin on vaikuttanut välillisesti tuotantojen laadun paranemiseen. Kannustimen avulla on voitu toteuttaa entistä korkealaatuisempia ja laajempia tuotantoja. Haastateltujen asiantuntijoiden mukaan TV-sarjojen laatu on aiempaa korkeampi. Kannustimen mahdollistamien resurssien ansiosta on voitu lisätä kuvauspäiviä ja jälkituotannon päiviä, mikä on edesauttanut korkealaatuisten tuotantojen toteuttamista. Haastatteluissa nostettiin tästä esille esimerkiksi kansainvälisesti menestyneet TV-sarjat Sorjonen ja Karppi, joissa pystyttiin kannustimen avulla lisäämään työpanosta.

Laadun kannalta kannustimen merkittävä lisäarvo on ollut kansainvälisissä yhteistuotannoissa hankittu oppi ja osaaminen. AV-alan ammattimaisuus on kasvanut esimerkiksi kansainvälisissä yhteistuotannoissa, joissa edellytetään korkeaa laatua. Kannustin mahdollistaa tätä kautta kehittymisen. Kannustimen avulla on mahdollista palkata parhaan ammattitaidon omaava työryhmä. Haastatteluissa todettiin, että esimerkiksi ulkomaiset tuotannot haluavat rekrytoida Suomesta parhaimmat työntekijät kuten tuotantopäälliköt ja apulaisohjaajat. Osaaminen on vahvistunut eri puolilla Suomea, kun paikalliset AV-alan tekijät ovat päässeet työskentelemään isoissa tuotannoissa. Alueellisten elokuvakomissioiden haastattelujen perusteella kannustimen lanseerauksen jälkeen aiempaa laadukkaammat ja suuremmat tuotannot ovat ottaneet yhteyttä elokuvakomissioihin.

Haastatteluissa pidettiin laadun kannalta kriittisenä tekijänä rajallisia resursseja. Kannustimen merkitys ilmenee siten, että työtehtäviä on av-alalla aiempaa enemmän. AV-alalla on haastateltujen asiantuntijoiden mukaan kuitenkin tällä hetkellä osaamisvajetta kuten liian vähän tuotanto-

päälliköitä ja pääjärjestäjiä. Haastatteluissa toistuikin tarve vahvistaa av-alan koulutusta uudistamalla sekä määrää että laatua. Erityisesti kaivattiin lisää panostusta av-alan ammatilliseen koulutukseen. Esimerkiksi on ollut keskustelua siitä, että oppisopimuskoulutuksen avulla koulutettaisiin lisää osaajia alalle.

4.6 Tuotantojen rahoituspohjan uudistuminen

AV-tuotantokannustinta vuosina 2017-2019 saaneiden kotimaisten tuotantojen yhteenlasketut budjetit ovat noin 200 M€. Budjettien vaihtelu on luonnollisesti suurta tuotannoittain ja tuotantotyypeittäin. Esimerkiksi dokumenttien keskibudjetti on reilu 600 000 euroa, kun taas TV-sarjojen vastaava luku on lähes 4,5 miljoonaa euroa. Alla olevassa taulukossa 3 on esitetty kannustinta saaneiden tuotantojen tuotantovolyymit (kokonaisbudjetit yhteen laskettuna) vuosilta 2017-2019.

TUOTANTOTYYPPI	TUOTANTOVOLYYMI (v. 2017-2019)
Kotimaiset dokumenttielokuvat	2 343 051 €
Kotimaiset animaatiotuotannot	26 373 261 €
Kotimaiset pitkät elokuvat	76 976 315 €
Kotimaiset tv-sarjat	95 176 234 €

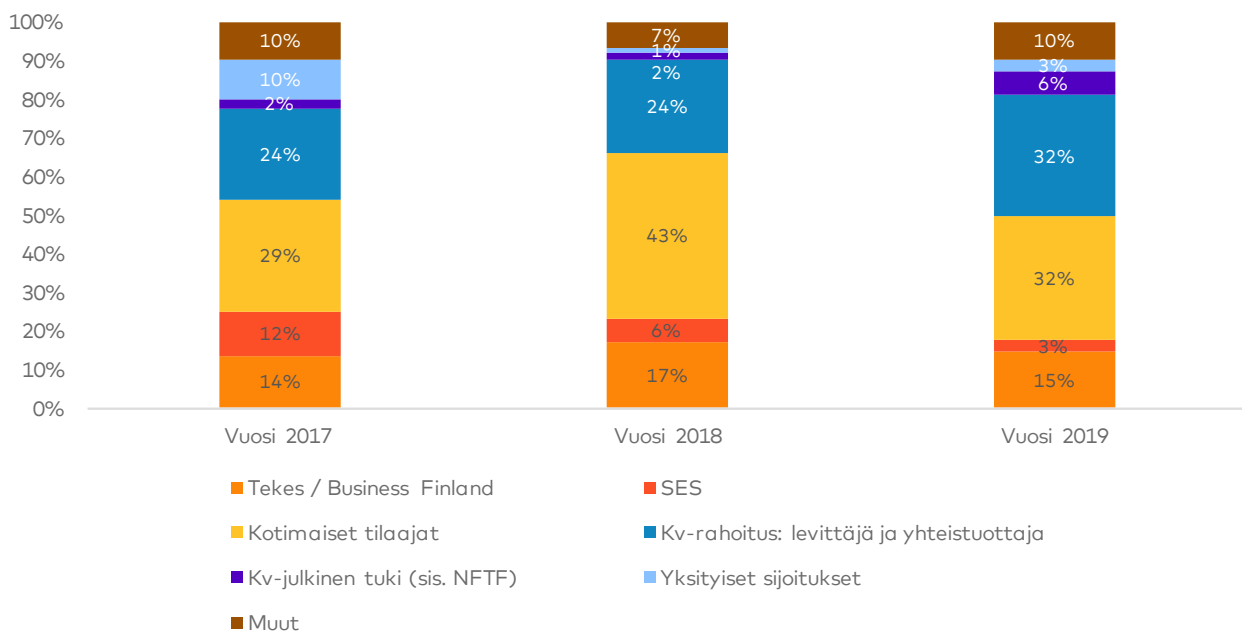
Taulukko 3 Tuotantovolyymit tuotantotyypeittäin²⁸.

Kannustin on tuonut uusia rahoittajia av-alalle sekä helpottanut kokonaisrahoituksen saamista. Sekä haastattelu- että kyselyaineistosta välittyy vahva viesti rahoituksen uudistumisesta, ja kyselyn vastaajista 87 % arvioi kannustimen monipuolistaneen av-alan rahoituskenttää. Business Finlandia pidetään vakaana ja luotettavana rahoittajana, mikä helpottaa vielä euromääräistä tukea enemmän muun rahoituksen saamista, sillä esimerkiksi kansainväliset pankit ovat kiinnostuneita muiden rahoittajien taloudellisesta asemasta ja vakaudesta. Kyselytulosten valossa monien tuotantojen rahoituksen kokoon saaminen olisi viivästynyt tai jäänyt kokonaan vajaaksi ilman tuotantokannustinta. Tuotantokannustin on myös lisännyt eri rahoittajien kuten institutionaalisten rahoittajien ja sijoittajien kiinnostusta alaa kohtaan, mikä on tukenut koko av-alan kehitystä Suomessa, ei vain kannustinta saaneiden toimijoiden. Toisaalta kassavirtarahoituksen saamiseen kaivataan vielä lisää tukea. Alan toimijat arvioivat, että vaikka rahoituslähteet ovat monipuolistuneet, on muutos Suomessa kuitenkin ollut toivottua ja tarvittua hitaampaa esimerkiksi pankkisektorin osalta, joka ei vielä täysimääräisesti tunnista alan mahdollisuuksia.

²⁸ Lähde: Business Finland helmikuu 2020.

Tuotantojen hakemusvaiheen rahoitustietojen valossa ei voida osoittaa AV-tuotantokannustimella olleen pilottikauden aikana selkeää vaikutusta rahoituslähteiden kokonaiskuvaan. Rahoituslähteiden määrissä ja osuuksissa on jonkin verran muutoksia eri vuosien välillä, mutta pienistä tuotantomääristä ja lyhyestä aikajänteestä johtuen selkeää trendiä ei ole tunnistettavissa. Kolmen viime vuoden tarkastelujakso on erittäin lyhyt ottaen huomioon etenkin suurten tuotantojen useiden vuosien mittaiset tuotantoprosessit. Eniten vuosittaista vaihtelua on ollut levittäjän ja yhteistuottajan rahoituksessa, kotimaisten tilaajien ja yksityisten sijoitusten osuuksissa. Pienistä vuosittaisista tuotantomääristä johtuen satunnaisvaihtelu onkin kuitenkin suurta. Rahoituslähteiden osuudet eri vuosina on esitetty kuvassa 9.

Tuotantojen rahoituslähteet (lähteen keskimääräinen osuus kokonaisbudjetista) vuosina 2017-2019

Kuva 9. Kotimaisten kannustinta saaneiden tuotantojen rahoituslähteet²⁹.

Rahoituslähteitä tarkasteltaessa kansainvälisen rahoituksen osuus kotimaisten tuotantojen kokonaisbudjetista on hieman noussut pilottikauden loppua kohden vuonna 2019. Lisäksi kansainvälisen rahoituksen saamisen koetaan helpottuneen. Alan toimijoiden mukaan suomalaisella rahoituksella on suuri merkitys myös kansainvälisen rahoituksen saamisessa, ja kannustimen myötä kansainvälisten sijoittajien ja pankkien kiinnostus suomalaista av-alaa kohtaan on noussut. Rahoitusosuuden kasvua tarkasteltaessa on kuitenkin myös huomattava, että rahoittajan vaatimukset ovat

²⁹ Lähde: Business Finland helmikuu 2020.

muuttuneet kannustimen lanseeraamisen jälkeen. Vuonna 2017 ei kansainvälistä yksityistä rahoitusta vaadittu, joskin sitä suurella osalla tuotannoista oli, vuonna 2018 vaatimuksena oli 10 % kansainvälisen yksityisen rahoituksen osuus ja vuonna 2019 vaatimuksena oli, että vähintään 20 % kokonaistuotantobudjetin rahoituksesta on yksityistä rahaa Suomen ulkopuolelta. Kansainvälisellä rahoituksella viitataan rahoitukseen, joka tulee ulkomaiselta levittäjältä, jakelijalta, osatuottajalta tai muulta yksityiseltä rahoittajalta. Kansainvälisen rahoituksen osuus on ollut kaikkina pilottikauden vuosina keskimääräisesti vaadittua osuutta korkeampi ja osuus on kasvanut jonkin verran erityisesti vuonna 2019.

4.7 Vaikutukset immateriaalioikeuksiin

Haastattelujen perusteella kannustin on parantanut välillisesti immateriaalisten oikeuksien (IP-oikeuksien) hallinnointia. Isompien tuotantojen myötä ammattitaito oikeuksien hallinnoinnin suhteen on kasvanut AV-alalla. Samanaikaisesti nousi esille, että IP-oikeuksien hallintaa on tarvetta edelleen kehittää tulevaisuudessa. On huomattava, että IP-oikeudet koskevat AV-tuotteen hyödyntämisoikeuksien ohella esimerkiksi sitä, miten AV-tuote voidaan muuttaa kirjaksi.

Kannustin on vaikuttanut IP-oikeuksien jakamisen suhteeseen yhteistuotannoissa. Yhteistuotannoissa oikeudet voivat olla kiinni myös neuvotteluosaamisesta ja -voimasta. Esimerkiksi se, kuinka suuri osuus työstä Suomessa tehdään, vaikuttaa neuvotteluihin oikeuksista. On esimerkkejä siitä, että merkittävä osa IP-oikeuksista on jäänyt Suomeen kuten esimerkiksi The White Wall TV-sarjassa, joka on suomalais-ruotsalainen yhteistuotanto. Haastattelun perusteella kannustin auttoi puolustamaan IP-oikeuksien jäämistä Suomeen.

Toisaalta haastatteluissa kannettiin myös huolta IP-oikeuksiin liittyen. Kannustinjärjestelmän nykyisen vaatimuksen mukaisesti vähintään 20 % kokonaistuotantobudjetista tulee olla Suomen ulkopuolelta, mikä saattaa vähentää kotimaista IP-omistusta. Haastatteluissa todettiin myös, ettei ulkomaisista tuotannoista kuten Netflixin tuotannoista jää IP-oikeuksia Suomeen. Kysyttiin, mitä Suomeen jää, jos kaikki oikeudet myydään heti. Haastatteluissa pohdittiin, onko kannustin korvaamassa IP-oikeuksia. Haastattelujen perusteella tavoitteena on ollut, ettei IP-oikeuksia tarvitsisi etukäteen luovuttaa, vaan että oikeuksia jäisi Suomeen. On myös pohdittu, onko keinoja siihen, että kannustin voisi tukea oikeuksien jäämistä Suomeen.

Case: The White Wall, Fire Monkey & Nice Drama

The White Wall on suomalais-ruotsalainen TV-sarja, jonka ovat tuottaneet Fire Monkey Suomesta ja Nice Drama Ruotsista. TV-sarjan ensi-ilta on syksyllä 2020 Yleisradiossa Suomessa ja Ruotsin yleisradiossa (SVT). Sarjan levityksestä vastaa kansainvälinen jakeluyhtiö DRG.

TV-sarjan tarina sijoittuu pohjoisruotsalaiseen kylään, jonne rakennetaan maailman suurinta ydinjätteen loppusijoituspaikkaa. Business Finlandin AV-tuotantokannustimella oli keskeinen merkitys tuotannon kuvaamiselle Suomessa. Etenkin tuotantokannustimen ja Suomen kohtuullisten tuotantokustannusten yhteisvaikutus oli merkittävä vahvuus. Lisäksi Pyhäsalmi valikoitui paikkakunnaksi sen takia, että sieltä löytyi toiminnassa oleva vanha kaivos. Kuvauksen paikkakuntaa selvitettiin samanaikaisesti jo tuotannon rahoitusta suunniteltaessa. Tuotannon kokonaisrahoituksesta yli puolet on tullut Ruotsista.

Haastattelun perusteella tuotantokannustin edisti Yleisradion saamista mukaan hankkeeseen. Yleisradion rooli tilaajana on edelleen edesauttanut immateriaalioikeuksien puolustamista ja sitä, että tuotannon IP-oikeuksista merkittävä osaa jää Suomeen. The White Wall-sarjan luova ydin oli peräisin Suomesta. Sarja perustuu Fire Monkeyn yhteistyössä kehittämään käsikirjoitukseen.

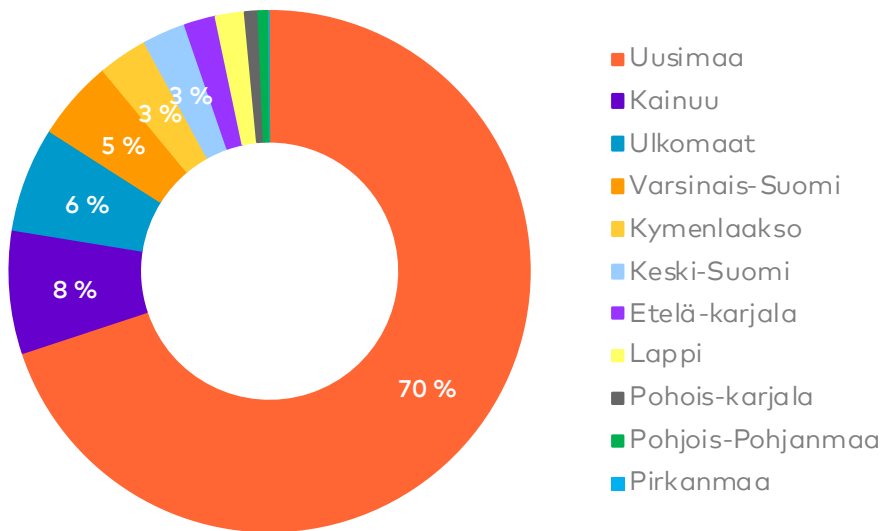
Ruotsinkielisen tuotannon ohjaajina toimivat Aleks Salmenperä ja Anna Zackrisson. Tuotanto työllisti pohjoismaalaisia näyttelijöitä. Rooleissa olivat esimerkiksi Mattias Nordqvist, Vera Vitali, Aksel Hennie, Anna Paavilainen ja Eero Milonoff. Yhteistuotannon toinen kuvaaja ja suurin osa äänen jälkityöstä oli Ruotsista, kun taas esimerkiksi VFX-työ ja musiikki oli Suomesta. Tuotannon lyhytaikaista työllistävää vaikutusta kuvausten alueilla on vaikea tarkasti arvioida. On huomattava, että työllisyysvaikutukset näkyvät pitkään kuvausten jälkeen. Esimerkiksi vuonna 2019 kuvatun tuotannon jälkityötä on tehty vuoden ajan. Tuotantokannustimen myönteiset vaikutukset ilmenevät välillisesti myös tuotantojen laadun paranemisena, kun resursseja on käytettävissä aiempaa enemmän.

Haastateltu: Roope Lehtinen / Fire Monkey

4.8 Alueellinen kohdentuminen

AV-alan liikevaihdosta suurin osa syntyy pääkaupunkiseudulla. AV-kannustinta saaneita projekteja on toteutettu 10 maakunnan alueella ympäri Suomea. Vaikka tuotantopäivien määrä on myös maakunnissa (erityisesti kuvaus) lisääntynyt, on pk-seudun merkitys niin suuri, että maakunnittaisessa tarkastelussa muut alueet jäivät väistämättä Uudenmaan varjoon. Valtaosa AV-alan henkilöstöstä on pääkaupunkiseudulta. AV-alan tuotantoja tehdään Uudellamaalla muun muassa pienempien kulojen kuten matkakulojen ja päivärahojen takia. Seuraava kuvio perustuu kyselyllä kerättyihin tietoihin tuotantopäivien alueellisesta jakautumisesta.

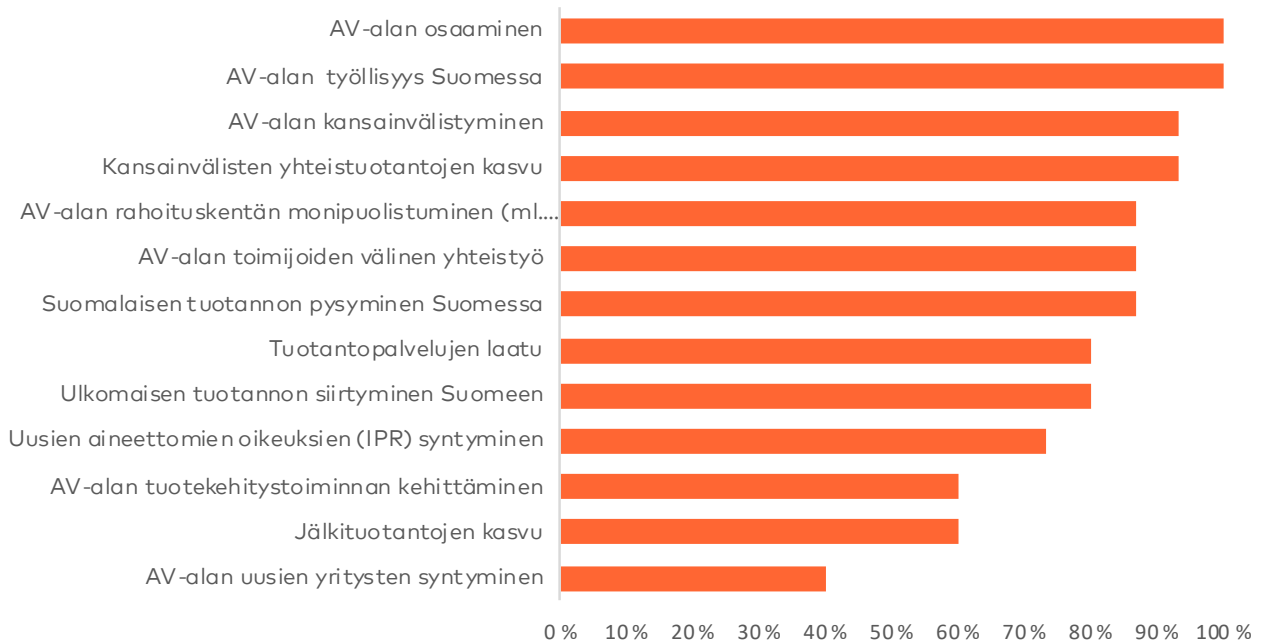
Tuotantopäivien alueellinen jakautuminen

Kuva 10. Kannustinta saaneiden tuotantojen esittämät arviot tuotantopäivien alueellisesta jakautumisesta.

Tuotantokannustin on lisännyt maakuntien houkuttelevuutta kuvauspaikkana (ks. myös 4.2). Eri-tyisesti Lapissa tuotantopalvelujen kysyntä on selvästi kasvanut kannustimen käyttöönoton jälkeen. Draama- ja elokuvatuotantoja Lapissa oli vuonna 2018 kuusi, kun aikaisempina vuosina määrät ovat olleet 0-3 tuotantoa. Kyselyjä alueelle tulee vuosittain noin 100–150 tuotannolta ja yli puolet näistä ulkomailta (mm. Kiinasta, Yhdysvalloista, Italiasta, Saksasta, Ranskasta ja Isosta-Britanniasta). Lapin ohella Kainuussa tuotantojen määrä on ollut selkeässä kasvussa. Pirkanmaa (Tampere) ja Varsinais-Suomi (Turku) ovat pääkaupunkiseudun ohella perinteiltään vahvimmat TV- ja elokuvatuotantojen alueet Suomessa. Turussa on kuvattu 2000-luvulla yli 50 elokuvaa ja TV-sarjaa kun taas Tampereella on pitkät perinteet televisiotuotannossa.

Asiat joihin AV-tuotantokannustimella on ollut kansallisesti erittäin suuri tai melko suuri vaikutus

Kuva 11. Tuotantokannustinta saaneiden yritysten arvio asioista, joihin kannustimella on ollut melko tai erittäin suuri vaikutus kansallisesti koko toimialalla (% vastaajista).

6 Yhteenveto

6.1. Arvioinnin keskeiset johtopäätökset

Audiovisuaalisen alan tuotantokannustimen tavoitteena on lisätä kansainvälistä kiinnostusta Suomea kohtaan tuotantomaana sekä edistää alan suomalaisten yritysten kehitystä, kasvua ja kansainvälistymistä. AV-tuotantokannustinta on myönnetty vuosien 2017-2019 aikana yhteensä 58:lle tuotannolle. Maksuhyvitys on ollut suuruudeltaan keskimäärin vajaa 0,5 miljoonaa euroa per tuotanto. Eniten kannustinta on myönnetty sekä kappalemääräisesti että euromääräisesti TV-sarjoille.

- 1. Tuotantokannustimella on ollut suuri merkitys kannustinta saaneiden tuotantojen toteutumiseen ja kannustin on edistänyt kotimaisen tuotannon siirtymistä ja pysymistä Suomessa.** Arvioinnin perusteella valtaosa AV-tuotantokannustinta saaneista tuotannoista ei olisi toteutunut ilman kannustinta. Tuotantoyhtiöille suunnatun kyselyn vastaajista yli 80 % katsoi, että tuotanto ei olisi toteutunut ilman kannustinta ja valtaosa (60 %) katsoi, että tuotantokannustimella oli erittäin tai melko suuri vaikutus tuotannon Suomeen sijoittumiseen. Tuotantokannustin on mahdollistanut aiemmin ulkomailla kuvattujen sarjamuotoisten tuotantojen siirtymisen Suomeen sekä kokonaan uusien tuotantojen toteuttamisen Suomessa.
- 2. Tuotantokannustin on vahvistanut erityisesti sarjamuotoisen tuotannon kasvua Suomessa.** Lajityypin kysyntä on ollut maailmanlaajuisesti suuressa kasvussa, minkä vuoksi tuotantokannustin on osunut oikeaan aikaan suomalaisen tuotannon tukemisen näkökulmasta. Kannustimen hyödynnettävyyttä elokuvapuolella on jossain määrin heikentänyt se, että julkisen rahoituksen osuus ei saa ylittää 50 % Suomessa syntyvistä kustannuksista. Koska SES-osuus on tyypillisesti yli 40 %, jää tuotantokannustimen osuus tyypillisessä suomalaisessa elokuvatuotannossa vähäiseksi.
- 3. Tuotantokannustin on kansainvälistänyt suomalaista av-alaa.** Kansainvälistyminen näkyy tiivistyneenä yhteistyönä kansainvälisten toimijoiden kanssa, yhteishankkeina sekä lisääntyneenä kansainvälisenä myyntinä. Tiivistynyt kansainvälinen yhteistyö ruokkii itseään, sillä se myös nostaa suomalaisten tekijöiden osaamistasoa, mikä mahdollistaa suurempien ja laadukkaampien produktioiden toteuttamisen.
- 4. Tuotantokannustin on vahvistanut toimialan työllisyyttä.** AV-ala on työvoimavaltaista ja kannustimen vaikutus näkyy ennen muuta alan myönteisessä työllisyystilanteessa. Kannustinta saaneisiin tuotantoihin on työllistynyt yhteensä noin 4000 alan ammattilaista. Lisäksi tuotantokannustinta saaneiden tuotantoyhtiöiden henkilöstömäärä on kasvanut selvästi enemmän kuin alan yrityksissä keskimäärin.

5. **Tuotantokannustinta saaneiden yritysten kasvu on ollut selvästi vahvempaa kuin alan yritysten kasvu keskimäärin.** AV-alan tuotantokannustinta saaneet yritykset edustavat pääasiassa alansa kärkiyrityksiä, jotka myös taloudellisesti menestyvät selvästi alan keskiarvoa paremmin. Tuotantokannustimella on kuitenkin ollut merkitystä tuotantovolyyymien kasvulle ja tämä heijastuu myös yritysten kasvaneena liikevaihtona. Ala on kokonaisuudessaan vielä kehitysvaiheessa ja yritykset ovat pääsääntöisesti hyvin pieniä ja liiketoiminnan vuosittaiset vaihtelut suuria. Liiketoiminnallisesti alan yritysten keskimääräinen kannattavuus on heikkoa.

5. **Tuotantokannustin on helpottanut suomalaisten yritysten mahdollisuuksia päästä mukaan kansainvälisiin yhteistuotantoihin, mutta ulkomaisten tuotantojen saaminen Suomeen on edennyt hitaasti.** Ulkomaisen rahoituksen osuus tuotannoissa on kasvanut ja kotimaisten toimijoiden osallistuminen kansainvälisiin yhteistuotantoihin on käynnistynyt odotettua paremmin. Ulkomaisten tuotantojen saaminen on edennyt hitaammin ja tätä voivat selittää muun muassa tiedon leviämisen hitaus, suurten kansainvälisten tuotantojen pitkät prosessit, vuosittainen kokonaisbudjetit ja kannustinjärjestelmään liittyvä epävarmuus, koska päätös kannustimen budjetista tehdään vuodeksi eteenpäin.

6. **Tuotantokannustin on vaikuttanut välillisesti tuotantojen laadun paranemiseen.** Kannustimen mahdollistamien resurssien ansiosta on voitu lisätä kuvauspäiviä ja jälkituotannon päiviä, mikä on edesauttanut korkealaatuisten tuotantojen toteuttamista. AV-alan ammattimaisuus on kasvanut esimerkiksi kansainvälisissä yhteistuotannoissa, joissa edellytetään korkeaa laatua. Kannustimen merkittävä lisäarvo ilmenee osaamisen kasvuna. Toisaalta AV-alalla on haasteena osaamisvaje, koska henkilöresursseja ei ole riittävästi. Arvio kannustimen vaikutuksesta laatuun edellyttäisi pidemmän aikavälin tarkastelua ja esimerkiksi tuotantojen seurantatietoja (esim. Myynti, katsojaluvut) tulevilta vuosilta.

7. **Kansainvälisen rahoituksen osuus kotimaisten tuotantojen kokonaisbudjetista on hieman noussut ja sen saaminen helpottunut.** Alan toimijoiden mukaan suomalaisella rahoituksella on suuri merkitys myös kansainvälisen rahoituksen saamisessa, ja kannustimen myötä kansainvälisten sijoittajien ja pankkien kiinnostus suomalaista AV-alaa kohtaan on noussut. Tuotantojen rahoituspohjan arvioidaankin uudistuneen myös laajemmin esimerkiksi yksityisen rahoituksen osalta, mutta tämä heijastunee hieman viiveellä tuotantojen rahoitustietoihin.

6.2. Arvioinnin suositukset

1. **Rahoitusstrategian ja tavoitteiden täsmentäminen.** Rahoitusstrategian osalta tulisi täsmentää, mitkä ovat rahoituksen keskeisimmät strategiset tavoitteet. Tällä hetkellä eri tavoitteet ohjaavat rahoituksen suuntaamista eri suuntaan eikä niiden samanaikainen saavuttaminen ole mahdollista. Rahoitusstrategiassa tulisi täsmentää onko tavoitteena:

- a. laaja-alaisesti vahvistaa toimialaa ja sen toimintaedellytyksiä Suomessa, mitä palvelee tuen jakaminen laajasti eri toimijoille;
- b. kasvattaa alan vientituloa, mitä palvelee tuen keskittäminen suppeaan joukkoon kansainvälistä menestyspotentiaalia omaaviin tuotantoihin;
- c. kehittää tuotantopalveluja ja houkutella kansainvälisiä tuotantoja Suomeen; vai
- d. pyrkiä varmistamaan, että Suomeen jäisi IP-oikeuksia, mitä taas palvelee esimerkiksi konseptikehityksen, käsikirjoittamisen ja tuotannon alkupään tukeminen.

Tällä hetkellä tavoitteeksi on asetettu kaikki edellä mainitut ja näiden yhtäaikainen saavuttaminen olemassa olevilla resursseilla on käytännössä mahdotonta.

2. **Rahoitusehtojen arviointi suhteessa tavoitteisiin.** Rahoitusehtoja tulisi täsmentää valitun strategian mukaisesti ja varmistaa, että ne tukevat valittua strategiaa. Monitavoitteisuudesta johdun rahoitusehdot voivat tällä hetkellä osin johtaa ei tavoiteltuihin lopputuloksiin. Nykymuodossa tuotantokannustin palvelee erityisen hyvin sarjamuotoista tuotantoa. Elokuvatuotannoissa SES-rahoituksen osuus on tyypillisesti yli 40 %, joka rajaa tuotantokannustimen käyttöä. Vaatimus, jonka mukaan 20 % kokonaistuotantobudjetista tulee olla ulkomailta puolestaan voi tarkoittaa kotimaisissa tuotannoissa, että jälkituotantoon liittyviä palveluja kuten VFX-työ siirtyy pois Suomesta. Näitä ja muita rahoitusehtoja tulisi arvioida suhteessa täsmennettyyn rahoitusstrategiaan ja tehdä sen pohjalta tarvittavat muutokset.

3. **Kansainvälisen markkinoinnin vahvistaminen.** Riippumatta rahoitusstrategiasta tuotantokannustin vaatii tuekseen vahvan kansainvälisen markkinoinnin. Elokuvat ja TV-sarjat eivät voi juuri kasvaa kotimarkkinavetoisesti vaan kasvu edellyttää kansainvälisille markkinoille pääsyä. Vaikka AV-ala on kansainvälistynyt voimakkaasti viimeisten vuosien aikana, on Suomi edelleen verrattain tuntematon tuotantomaa ja kilpailu tuotannoista on kovaa. "Suomi tuotantomaana"-markkinoinnin tulisi kuulua tulevaisuudessa kansallisen toimijan kuten esimerkiksi Creative Business Finlandin vastuulle ja koordinoitavaksi. Markkinoinnissa on myös syytä pohtia tulisiko sen kohdentua AV-tuotantokannustinta laajemmin koko liikkuvan kuvan markkinaan ja millaisin käsittein markkinointia on syytä tehdä, jotta se huomioi alan kehitystrendit ja kuluttajakäyttäytymisen muutokset riittävän laajasti.

owalg^{|||}group